

DOKUMENTAI PASAKOJA

LIETUVOS KARIUOMENĖS VYRIAUSIOJO ŠTABO VIRŠININKO PLK. K. ŠKIRPOS LIETUVOS KARIUOMENĖS VYSTYMO PLANAS

Dr. Jonas VAIČENONIS

Vytauto Didžiojo karo muziejus

Dokumento tęsinys

4/ Teritorialės kariuomenės dalių mobilizacinis išsiplėtimas. /koeficientas/.

Vaizdą, apie tai ant kiek taikos meto kariuomenės teritorialės dalys turės prasiplėsti mobilizaciją paskelbus, galima sau sudaryti palyginus jų taikos meto karininkų kadra ir kareivių sudėtį su karininkų ir kareivių skaičiais mobilizuotų dalių. Bet toks palyginimo santykis bus tik apytikris, nes taikos meto teritorialių dalių kareivių sudėtis nėra pastovi: ji mažėja ar didėja atsižvelgiant kiek yra didelis ikmetinis vyrų skaičius, šaukiamų karinei prievolei atlikti. Tuo tarpu, kai karo meto dalių /t.y. mobilizuotų/ kalbamam palyginimui imama teoretinė /eta-tinė/ sudėtis. Gauname sekantį palyginamąjį santykį:

Padaugėja pėstin. dalyse: karininkų - 4 kartus; kareivių - 6,5 kartus;

Kavalerijos dalyse: kar-kų-3, 5 kartus; kareivių- 6 kartus;

Lengv.artiler. " 4 " " 6,5 "

Sunk.artilerijos " 3,5 " " 6 "

Priešorl.artiler. " 3 " " 6 "

Diviz.ir korpuso

pionierių dalyse " 3 " " 5,5 "

Armijos pion.pont. " 3,5 " " 6,5 "

Ryšių dalyse " 3 " " 5,5 "

Šarvuočių rinktinėje " 4,5 " " 5 "

Geležinkelių " 4 " " 8 "

Automobilistų " 3 " " 7 "

Dalių, kurios nesimobilizuoja, o tiktai pasipildo, būtent, sienų priedangos dalių,

aviacijos ir armijos ryšių bataljono neminime, nes jų taikos meto karininkų kadras artimas karo meto sudėčiai, o kareivių sąstatas, mobilizaciją paskelbus, prasiskiečia, palyginant, labai nedaug.-Paduoti aukščiau palyginamieji santikiai taip pat parodo ant kiek turės būti didelė, pašaukta į tas dalis, rezervo karininkų proporcija, palyginus juos su taikos meto karininkų kadru. Mes matome, kad kalbamoji proporcija svyruoja tarp 3-4,5. Ji yra gana didoka, bet jos nėra ko bijoti. Ji gavosi tokia todėl, kad sulig siūloma kariuomenės organizacija, paskelbus mobilizaciją, numatoma pašaukti didesni žemesnių laipsnių rezervo karininkų /leitenantų / skaičių, tuo tarpu kai svarbiausias taktikos atžvilgiu vadų kadras t.y. nuo kapitono ir aukščiau, yra pakankamame skaičiuje paslėptas taikos meto kariuomenėje. Kad šį išmoksintą, aktyvios tarnybos karininkų kadra karinės hierarchijos atžvilgiu, kaipo militarinei vertingesni, pastatyti aukščiau už numatomus pašaukti rezervo karininkus, tai, mobilizaciją paskelbus, reiktų aktyvios tarnybos karininkus, išstarnavusius sekantį aukštesnį laipsnį, ypač jaunesnius karininkus, pakelti į išstarnautą laipsnį automatiškai, nes liuosų vietų pakėlimui į sekantį aukštesnį laipsnį, kariuomenę mobilizuojant, susidarys pakankamai.

Ant galo dar pora žodžių apie bendrą visos mobilizuotosios armijos koeficientą, palyginus ją su taikos meto kariuomene. Ji naudinga išvesti tam, kad gauti apytikrę bazę karininkų ir puskarininkų mokyklų produkcijai taikos metu ir bendrai, kad nustatyti davinius, kurie bus vėliau reikalingi išaiškinimui per kiek metų galėtume užsibrėžtą organizuoti ginkluotą mūsų tautos pajėgą atsiekti. Kalbamam koeficientui nustatyti, reikia palyginti siūlomos taikos meto kariuomenės karininkų, puskarininkų ir kareivių sudėtį /žiūr. priedus Nr. 2a ir 4a / ir ją palyginti su mobilizuotos armijos karininkų, puskarininkų ir kareivių sudėtimi / žiūr. priedą Nr. 8 ir davinius puslap. 110-111. Rezultate tokio palyginimo gauname sekančias 2 lenteles:

a./ karininkų koeficientai:

Laipsniai	Sulig. maksim. programa			Sulig. variant. organizacija		
	Taikos metu	karo metu	koeficientas	Taikos metu	karo metu	koeficientas
Armijos generolų	-	1	1	-	1	1
Korpuso generolų	1	4	4	1	4	4
Divizijos generolų	4	19	5	4	16	4
Brigados generolų	9	13	1,4	9	13	1,4
Pulkininkų	40	114	3	36	96	2,7
Pulkininkų leitenantų	94	213	2,3	79	189	2,4
Majorų	205	777	3,8	182	669	3,7
Kapitonų	665	2323	3,5	549	1903	3,5
Leitenantų	1110	3494	3,2	889	2864	3,2
Viso	2096	6968	3,3	1749	5755	3,3

b/ Puskarininkų ir kareivių koeficientai.

Sulig kokia programa	Puskarininkų			kareivių		
	Taikos metu	karo metu	koeficient.	Taikos metu	karo metu	koeficient.
Sulig. maksimale programa	6838	25986	3,8	27464	196525	7,3
Sulig varianto	5217	21102	4	20135	156577	7,9

Paduotose aukščiau lentelėse išvestieji santikiniai koeficientai yra labai apytikri, nes, kaip jau buvo nekartą minėta, šio ekspose prieduose nėra apskaičiuota taikos meto dirbtuvių ir sandėlių personalas ir karo meto karininkai, puskarininkai ir kareiviai armijos tarnybose. Bet ir taip apytikriai išvesti koeficientai daug ką parodo: jie parodo, kad mobilizaciją paskelbus, karininkų kadrą turės padidėti 3 - 4 kartus, o kareivių sąstatas 7-8 kartus. Be to, remiantis kareivių mobilizacinio padidrinimo koeficientais ir priimant domėn normalų suaugusių vyrų mirtingumo %, mūsų krašte /apie 2100 vyrų į metus 20-45 metų amžiaus / ir priskaičius atitinkamą kiekį rezervistų, kurių absorbuotų veikiančios armijos tarnybų aparatais, galima padaryti išvadą, kad užsibrėžtą atsiekti tautos ginkluotą pajėgą, pavyktų realizuoti maždaug 12-15 metų, su sąlyga, jei griežtai laikytumėms visuotino, privalomo piliečių karinio apmokymo, bet ne taip, kaip dabar daroma, kai vos apie 40-50 % naujokų kontingento tepaimame karo tarnybai, t.y. kariniam apmokinimui taikos meto kariuomenėje. Išvadą, kurią tik ką padarėme, yra grynai teoretinė. Jei užskaityti rezervistus, karinei apmokintus sulig dabar esama ginkluotų pajėgų organizavimo sistema, tai paminėti metų skaičiai atitinkamai sutrumpės. Apie tai ant kiek jie sutrumpės, bus kalba vėliau paskutiniame šio ekspose skyriuje, kuomet palyginsime siūlomos naujos kariuomenės organizavimo sistemą su esamąja.

5/Mobilizuotos karo pajėgos ginklų rūšių santikis.

Santikis tarp įvairių ginklų rūšių karo meto kariuomenėje gautūsi sekantis:

Ginklų –

Ginklų rūšys	Mobilizuotoje sulig maksimal. programa %%	Organizuotoje sulig variantine organizacija %%
Pėstininkų	61,3 %	57,3 %
artilėristų	16,6 %	17 %
kavaleristų	5,55 %	6,6 %
pionierių	5,9 %	6,4 %
ryšininkų	4,65 %	4,7 %
dviratininkų	2,49 %	5,2 %
aviacijos	1,04 %	1,4 %
automobilistų	1,04 %	1,2 %
šarvuotininkų	0,82 %	1,2%
geležinkėliečių	0,62 %	1.0 %
Viso	100 %	100 %

Taigi matome, kad pėstininkai sudarytų daugiau negu pusę visos kariuomenės: sulig maksimalė programa - 61,3 % ir sulig variantinė organizacija - 57,3 %. Tai yra daugiau, negu kitose vakarų Europos moderninėse kariuomenėse. Toks didelis % pėstininkų gaunasi todėl, kad projektuojamoje kariuomenėje numatyta labai ekonomingai artilėrijos, kavalerijos, aviacijos, šarvuotųjų ir automobilistų. Šios pastarosios ginklų rūšys yra labai brangus dalykas ir prie mūsų krašto neturtingumo, nežiūrint geriausio mūsų noro, nepajėgtume jų daugiau įsigyti. Lauko artilėrijos numatyta maždaug tiek, kiek didžiosios valstybės turėjo kariuomenės vienėtose 1914 metų karo pradžioje. Kadangi šiuo metu ir to neturime, tai turėtume būti labai patenkinti, jei numatyta, labai apribotą, artilėrijos kiekį pavyktų įsigyti. Antra, būtų labai reikalinga turėti ir daugiau kavalerijos. Bet ir čia, iš priešasties lėšų stokos, tenka apsiriboti minimumu, nes kavalerijos užlaikymas kainuoja dvigubai brangiau, kaip pėstijos: arklio užlaikymas maždaug tiek pat atseina, kaip žmogaus. Kad šiek-tiek atsverti numatomos kavalerijos nepakankamumą, siūloma įvesti dviratininkų dalis: po bataljoną kiekvienai kavai, brigadai ir, be to, atskirą dviratininkų pulką karo vadovybės dispozicijoje. Dviratininkų dalys, kaip pagalbinė priemonė, jau daug kur Vakarų Europoje yra naudojamos. Tiesa, mūsų klimato sąlygose, kuomet žiemos kėliai būna užpūstyti, dviratininkus tektų žiemos metu laikinai nuo dviračių nusodinti ir juos naudoti, kaip

paprastus pėstininkus. Bet žiemos metu karo veiksmai, bendrai imant, atslėgsta ir karai dažniausia prasideda ir vyksta pavasarį, vasarą ir rudenį. Per šį ilgiausį ir karo pavojaus atžvilgiu realiausį metų laikotarpį dviratininkus ir mūsų sąlygose pilnai būtų galima naudoti.

6/ Priemonės mobilizacijos pravedimui pagreitinti.

Greitas ir sklandus mobilizacijos pravedimas priklauso nevien nuo vispušiško, tinkamo ir labai apgalvoti mobilizacinių planų parengimo taikos metu, bet ir nuo sugebėjimo, energijos ir atsidavimo tam darbui karininkų, kuriems tuos planus teks įgyvendinti ir nuo geros valios ir patriotizmo civilės valdžios ir savivaldybinių įstaigų, kurios prie to didelio darbo bus pritrauktos. Kaip mobilizaciniai planai turi būti parengiami ir kokie jie turėtų būti mūsų sąlygose, čia neliesime, nes tai išeina iš šio expose ribų ir mus verstų padaryti antratiek platų darbą, kaip ši studija. Čia apsiribosime kaikuriais bendrais samprotavimais apie teritorialės kariuomenės dalių, greitą mobilizacinį išvystymą.

Jau pati taikos meto kariuomenės organizacija ant teritorialio pamato duoda greitą mobilizacijos pravedimui didelių pirmenybių, prieš kariuomenę, organizuotą neprisilaikant teritorialio dėsnio. Teritorialė kariuomenės dalis mobilizuojasi iš žmonių ir arklių, kurie nuolat, t.y. taikos metu, randasi tos dalies teritorialėje srityje. Dalies vadas, žinodamas kokių rajonų, rezervistai ir arkliai, ištikus mobilizacijai, bus pirmon eilėn sunaudoti jo vadovaujamos dalies užpildymui, jausis suinteresuotas, kad visi jos dalies mobilizaciniai planai ir sudėties sąrašai būtų nuolat laikomi tvarkoje: juos dažnai tikrins, pats asmeniškai prižiūrės jų sudarymą ir laikymą, ir, pagalios, per savo dalies rezervistų pakartotinus mokymus, ypač mokymus mobilizacinėje sudėtyje, turės geros progos realiai pakontroliuoti jo dalies mobilizacinių planų tikslumą ir laiku pataisyti juos, jei gyvenimas parodytų, kad juose kai kas yra netaip, kaip turėtų būti.

Antra, ir rezervistai, kaip karininkai, taip ir kareiviai, žinodami taikos metu į kurią dalį jie turės stoti paskelbus mobilizaciją, jausis su ta kariuomenės dalimi ideijinei nuolat surištais ir karo atsitikime daugelis jų, net nelaukdami formalau paraginimo stoti į kariuomenę, žinos ką daryti ir į kur kreiptis.

Kad teritorialė dalis galėtų, susimobilizuoti kuo-trumpiausiu laiku, reikia, kad jau taikos metu būtų visa, kas jos mobilizaciniam išsivystimui yra reikalinga, iš kalno parengta:

1/ Visi mobilizuotos dalies ginklai su atatinkama municijos atsarga, laikomi teritorialės dalies sandėliuose, po šios pastarosios priežiūra ir apsauga: pėstininkams:

- lyd. pabūklai, sunk. ir lengvieji kulkosvydžiai, šautuvai, pistoletai ir tt.;

- artileristams: - karabinai, artil. pabūklai, taikymo ir sekimo prietaisiai ir tt.;
- pionieriams: šautuvai, lopetos, kirviai ir kitoks pionierių turtas;
- ryšininkams: - šautuvai, telefono ir radio aparatai, kabelis ir tt. ;
- kavaleristams: - kavalerijos ginklai, balnai ir tt.
- šarvuočiams: - šautuvai, tankai, šarv. automobiliai, bensino atsarga, ir tt. ir tt. vienu žodžiu, - visoms ginklų rūšims ir specialybėms savo ginklai ir savo technikinis turtas.

2/ atatinamas kiekis drabužių, apavo ir šarvų, sunumeruotų, ir pritaisytų kiekvienam rezervistui laike rezervistų pakartotinių mokymų, taip, kad mobilizaciją paskelbus, beliktų tik juos išdalinti kam, kas priguli.

3/ Taip pat iš kalno turi būti parengta ir visa numatomams mobilizuoti dalims gurguolė: vežimai ir pakinktai laikomi teritorialių dalių sandėliuose, o arkliai, rekvizuotini mobilizaciją paskelbus, - taikos metu suregistruojami, kasmet tikrinami ir jiems pritaikomi pakinkiai. Taip pat kasmet turi būti registruojamos ir tikrinamos technikinių atžvilgiu privatiškų savininkų auto-priemonės, numatomos rekvizuoti kariuomenės reikalams karui ištikus.

4/ Taikos metu teritorialės kariuomenės dalių sandėliuose turi būti laikoma nuolatinė maisto ir pašaro atsarga tokio didumo, kad jos užtektų mobilizuotai dalei bent kokiai 10 dienų, nes Armijos tiekimo aparatas vargu ar galės greičiau to laiko susikurti, suimti iš krašto ir laiku pristatyti maisto ir pašaro, kur kiek bus reikalinga kariuomenei besimobilizuojant. Jei visi paminėti aukščiau pagrindiniai reikalavimai taikos metų būtų skrupulingai išpildyti, tai galima būtų tikėtis, kad teritorialės dalys susimobilizuotų į 2-3 dienas laiko. Kiek daugiau dienų užimtų mobilizavimas tokių dalių, kurių teritorialė sritis apima po kelis apskričius arba net visą kraštą, nes tokių dalių rezervistai turi gaišinti daug laiko kol atvyksta į rinkimos punktus ir kol iš šių pastarųjų atgabianami į mobilizuojamąją dalį. Kiek, būtent, dienų prisieitų tokių dalių mobilizavimui skirti, neturint konkrečių davinių, sunku ir pasakyti: spejame, kad apie 3-5 dienas. Tokį laiką prisieitų numatyti dalims, neįneinančioms į karo apygardų organinę sąstatą, kaip, pavyzdin, sunkiosios artil. pulkui, pion-pontonierių pulkui ir kt. Bet jei ir šias pastariasias būtų galima taikos metu garnizonuoti tokiose vietose, iš kur jos galėtų vietoje rasti joms mobilizuoti reikalingų specialybių rezervistus ir reikalingą kiekį atatinamo tipo arklių /pavyzdin, sunk. artilerijai/, tai tų dalių mobilizavimo laiką būtų galima taip pat žymiai sutrumpinti, nes tuomet atpultų reikalas gaišti laiką rezervistų ir arklių surinkimui į rinkimosi punktus ir atpultų daug pašalinių transportų: rezervistai ir rekvizuoti arkliai patektų betarpiai į kariuomenės dalį, be jokių tarpinių instancijų.

V. Ginklų ir municijos klausimas.

Lietuvos karinei-politinė padėtis ginklavimos atžvilgiu stoto mums sekančias dvi pagrindines sąlygas:

1/ spiria mus reikalingus mobilizuotosioms mūsų pajėgoms ginklus įsigyti iš kalno, nes, kilus karo konfliktui, nėsame užtikrinti, kad juos ant greitųjų iš kur nors galėtume gauti;

2/ Taip pat iš kalno turime parūpinti municijos atsargą bent pirmiesiems 2-3 karp veiksmų mėnesiams.

Kiek yra reikalinga ginklų ir municijos sulig maximale mūsų tautos pajėgų mobilizacija ir sulig variantine organizacija parodyta žemiau paduotosse dviejose lentelėse, kuriose apskaitliavome tik pagrindinius ginklus;

a/ Pagrindiniai ginklai /apytikriai/

Ginklų pavadinimai	Kaina vie- no pabuklo litais	Sulig. maxim. progr.		Sulig. varianto	
		Skai- čius ginklų	Vertė litais	Skaičius ginklų	Vertė litais
Pajūrio apsaugos artil.	500 000	12	6 000 000	9	4 500 000
Priešorl. artilerija	180 000	36	6 480 000	27	4 860 000
Priešorl. artilerija taikymo komplektai	450 000	12	5 400 000	9	4 050 000
Sunk. lauko gaubicos	250 000	36	9 000 000	27	6 750 000
Sunk. lauko kanuolės	250 000	36	9 000 000	27	6 750 000
Lengv. gaubicos	150 000	156	23 400 000	120	18 000 000
Lengv. kanuolės	100 000	312	31 200 000	240	24 000 000
Pėst. lydim. artilerija /minasvydžiai/	50 000	248	12 400 000	194	9 700 000
Prieštank.- priešorl. kulkasvydžiai	20 000	341	6 820 000	269	5 380 000
Sunk. kulkasvydžiai	5 000	1 071	5 355 000	828	4 140 000
Lengv. kulkasvydžiai	2 500	3 510	8 775 000	2 745	6 862 500
Šautuvai ir karabinai	250	250 000	62 500 000	190 000	47 500 000
Lengv. tankai	150 000	75	11 250 000	60	9 000 000
Tankėtė	90 000	150	13 500 000	120	10 800 000
Šarvuoti automobiliai	130 000	48	6 240 000	36	4 680 000
Naikintuvai	200 000	48	9 600 000	36	7 200 000
Žvalg. orlaiviai	80 000	84	6 720 000	72	5 760 000
Bombonešiai	120 000	24	2 880 000	12	1 440 000
Hidroplanai	120 000	12	1 440 000	8	960 000

Išviso

237 960 000

182 332 500

b/ Municijos apskaitliavimas

Amunicijos pavadinimas	Kaina litais	Po kiek vienam ginklui	Sulig maxim. programa		Sulig varianto	
			Kiek municijos	Vertė litais	Kiek municijos	Vertė litais
Krantų artil. sviedinių	500	500	6 000	3 000 000	4 500	2250000
Priešorl. artil. sviedinių	250	1000	36 000	9 000 000	27 000	6750000
sunk.lauko gaubicos sviedinių	250	1000	36 000	9 000 000	27 000	6750000
Sunk.lauko kanuolės sviedinių	250	1000	36 000	9 000 000	27 000	6750000
Lengv. gaubicos sviedinių	150	2000	312 000	46800000	240 000	36000000
Lengv. kanuolės sviedinių	100	2000	624000	62400000	480 000	48000000
Lydim. pabuklų munic.	50	3000	744 000	37200000	582 000	29100000
Prieštank.-priešo rl. kulkasvydžio šovinių	20	3000	1392000	27840000	1095000	21900000
Sunk. kulkasvydžio šovinių	0,2	20000	33120000	6624000	25760000	5162000
Lengvojo kulkasvydžio šovinių	0,2	10000	35100000	7020000	27450000	5490000
Šautuvo šovinių	0,2	1000	250000000	59000000	190000000	38000000
Rankinių granatų	10	5granatos kareivių	1250000	12500000	950000	9500000
Aviacijos bombų	25lt. kilogr.	4000kg. bombo-nešiui	96000kg	2400000	48000kg.	1200000
Išviso				282 784 000		206 842 000

Iš paduotų aukščiau apskaitliavimų matome, kad įsigijimas vien reikalingiausių pagrindinių ginklų kainuotų:

- sulig maximale programa - 237 960 000 litų,
- sulig. variantine organizacija - 182 332 500 litų.

Prie šių cifrų reikėtų dar pridėti sumas, kurias absorbuotų įsigijimas visų kitų smulkesnių ginklų: pistoletų, kardų, raketničių, dujokaukių ir tt. o taip pat visas pionierių ir ryšių turtas. Visa tai, spėjame, pareikalautų

kokius 80.000.000 litų, sulig maximale programa ir kokius 50.000.000 litų sulig variantine kariuomenės organizacija.

Kai dėl municijos, tai, kaip iš lentelės “b” matyti, ji kainuotų nemažiau, kaip ginklai: Sulig maximale programa -282 784 000 litų. Sulig variantine organizacija - 206 842 000 litų.

Taigi matome, kad ginklų ir reikalingiausios jiems municijos įsigijimas kainuotų milžiniškas sumas, mūsų nedidelei ir neturtingai valstybei sunkiai pakeliamas, net jei apsiriboti vien ginklų ir municijos įsigijimu, reikalingų tautos pajėgai, mobilizuotai sulig variantine organizacija.

Bet neturime pamiršti, kad ginklavimos problema yra sunki našta netik mažoms, bet ir didžiosioms valstybėms, turinčioms nuosavą karo industriją. Antra, nuo to, ar laiku parūpinsime ginklų ir municijos, priklausys netik būsinčios, veikiančios mūsų armijos pasisėkimas karo lauke, bet ir, plačiai imant - mūsų valstybinės nepriklausomybės likimas. Taip žiūrint į ginklavimos klausimą, neturėtume varžytis jokiais priemonėmis, byle tik išsigtume visą, kas yra reikalinga mūsų tautos militarinei pajėgai stiprinti, nes sunkiausiu Lietuvos valstybei momentu ne į ką kitą, kaip į mobilizuotų mūsų tautos pajėgą teks sudėti viltys sunkiai įgytai laisvei ir nepriklausomybei apsaugoti. Atrodo, kad iki šiol šito, iš esmės labai aiškaus dalyko, mūsų valstybinės politikos vairuotojai, kokias tik politines sroves jie neatstovavo, nesuprato, ar, jei jį ir suprato, - neturėjo savyje pakankamai gilaus įsitikinimo ir reikalingo valios tvirtumo, kad padaryti iš to sekančias išvadas. Kad mūsų tautos ginkluotų pajėgų stiprinimu buvo iki šiolei rūpinamasi permažai, parodo, pavyzdin, kad ir biudžeto %, kuris per 15 metų mūsų valstybės gyvenimo minėtam reikalui buvo skiriamas. Žemiau paduodame %% lentelę už 1921-1932 metus, kurioje vienkart palyginame kokį biudžeto % skirė kariuomenės reikalams mūsų artimiausieji kaimynai - Latvija ir Lenkija, susikūrę, kaip ir Lietuva, 1914 - 18 metų karo pasekoje.

Valstybė	Metai											
	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1927	1929	1930	1931	1932
Lietuva	57,7	42,3	33,8	24,06	19,5	17,22	17,41	17,32	17,8	17,51	16,56	16,89
Latvija	30,7	27,8	24,1	30,6	29,5	27,3	25,7	24,01	22	22,1	20,9	22,6
Lenkija	37,7	36,4	43,1	41,2	34,5	39,7	38	34,3	34,6	32,5	32,6	35,3

Iš paduotos lentelės matome, kad mūsų karo biudžetas, pradėdant nuo 1921 metų, buvo radikališkai mažinamas, kol nestabilizavosi maždaug ant 17 %; 1931-32 metais net buvo nusileidęs žemiau 17 %. Latvijos karo biudžetas, - po kovų už

nepriklausomybę taip pat sumažintas, bet ne taip drakoniškai, kaip mūsų, — stabilizavosi maždaug ant 20-22%. Užvis didesni biudžeto % skirė ginkluotos pajėgos reikalams Lenkija. Jis nuo pat 1921 metų pasilieka labai didelis ir vidutinei sudaro 35% bendro valstybės išlaidų biudžeto. Taigi matome, kad įvairios, per minėtą laikotarpį mūsų kraštą valdžiosios Vyriausybės, skirdavo mūsų ginkluotų pajėgų reikalui daug mažesni bendrą valstybės išlaidų %, kaip paminėtieji mūsų du kaimynai: To pasekmė yra ta, kad Latvija, o ypač Lenkija, ginklavimos srityje pažengė daug toliau už mus, mes gi atsilikome.

Šiandiena jau visiems, ir nekariškiems, turi būti paaiškėję, kad iki šiol skiriamų 17% karo biudžeto buvo per-mažai, atsižvelgiant į pavojų, kurie mums gresia ir didelių mūsų tautos idealų - Vilniaus ir kitų mūsų protėvių žemių vadavimo, - kurie lieka dar nerealizuoti. Skirtų iki šiol Krašto Apsaugos Ministerijai ikmetinių biudžetinių sumų teuztekldavo taikos meto kariuomenės užlaikymui ir turimų nuo seniau ginklų pataisymui.

Naujų ginklų bei municijos atsargos sudarymui likdavo visai mažai ir todėl mes nuo mūsų kaimynų atsilikome.

Jei, pavyzdin, per praėjusį mūsų nepriklausomo valstybinio gyvenimo laikotarpį būtume skirę ginkluotos pajėgos reikalams nors po 25-30% bendrų ikmetinių valstybės išlaidų, tai sunki mūsų valstybės yždui ginklavimos problema būtų jau dabar buvusi gerokai įpusėta ir šiandiena, kada išoriniai pavojai vis daugiau tvinksta, neturėtume aimanuoti ir imtis abiem rankom už galvos, statant sau klausimą iš kur mes, biedni, imsime milžiniško didžio pinigų sumas, mūsų paduotas šio expose puslapiuose.

Puošnumo ir geresnio gyvenimo instinktų pagauti, mes iki šiolei skubėjome puošti mūsų mažą valstybinį rūmą iš vidaus, lig nematydami ar nenorėdami matyti, kad jo sienos, kartą jau skaudžiai priešo kardo apkapotos, dar nėra tinkamai nuo išorinių pavojų apsaugotos. Kariška logika liepia daryti atvirkščiai: Visų pirma laiduoti valstybės rūmo sienas nuo išorinių pavojų, ir tik po to jau rūpintis jo vidaus puošimu. Padarėme klaidą, kurią turime skubėti atitaisyti, kol dar nepervėlu.

Apart didesnio valstybės išlaidų % skirimo karo biudžetui praeityje, buvo dar viena kietokia, atsitiktina, priemonė didesniams mums reikelingų ginklų kiekiui įsigyti, bet, gaila, ta proga iš mūsų rankų, turbūt jau bus išslydusi. 1926 metais, pasirašius su Sov. Rūsija draugingumo sutartį, buvo kilęs sumanymas už mišką, kuri Sov. Rusija yra Lietuvai skolinga sulig 1920 metų taikos sutartimi, paimiti ginklais, tekusiais Sov. Rūsijai iš Kolčako, Denikino ir kitų, buvusių baltųjų rūsų armijų. Tos armijos buvo dalinai apginkluotos vakarų Europos - prancūzų ir anglų - artilerija, kuri Sov.Rūsijai, turinčiai nuosavą karo industriją,

nebuvo reikalinga ir gulėjo sandeliuose, šio expose autoriui, ėjusiam 1926 metais vyriausiojo štabo viršininko pareigas, teko asmeniškai padaryti sąmatą ginklų /daugiausia artilerijos/, kuriuos buvo tikėtasi nurodytu būdu gauti. Tuo tikslu, pasinaudojant gerų tarp Sov. Rūsijos ir Lietuvos santykių užsimezgamu ir realiu Sov. Rūsijos noru palaikyti Lietuvą prieš Lenkiją, buvo pradėtos derybos su Sov. Rūsijos vyriausybe ir gautas šios pastarosios principinis sutikimas paminėtų ginklų dalį perleisti Lietuvai. Bet likimas šią laimingą progą nuo mūsų nukreipė. Iš priežasties 17 gruodžio įvykių Lietuvoje, politiniai Sov. Rūsijos santikiai su Lietuva pašlijo, ir kada gruodžio 20 dieną šio expose autorius, parduodamas jo portfelyje likusius, į sukilelių rankas nepatekusius, slaptus, dokumentus, užsiminė naujam Krašto Apsaugos Ministeriui p. Merkiui apie paminėtą ginklamis įsigyti galimybę, tai p. Merkys tik iškėtė rankas, tuomi lig duodamas suprasti, kad tas sumanymas, atsižvelgiant to, kas gruodžio 17 dieną atsitiko, nebėra realus. Ar po to, kai santikiai su Sov. Rūsija, praėjus nekuriam laukui, vėl pasitaisė, dar buvo kalbamu reikalu kas nors bandoma - šio expose autoriui nėra žinoma. Teko jam, jau esant Berlyne, girdėti, buk sunkiosios artilerijos pabuklus /prancūziškus/ Sov. Rūsija 1928-29 metais perdavusi Turkijai. Ar visi minimi ginklai buvo parduoti ar jų dalis dar ir šiandieną tebeguli Sov. Rūsijos sandeliuose - teišaiškina mūsų naujas Karo Attache maskvoje. Politinės aplinkybės dabar, rodos, yra itin palankios, kad kalbamu klausimu naujai susidomėti.

Jei mūsų jau visai pavėluota ir minimų ginklų Sov. Rūsija nebeturi, tai tenka jieškoti kitų priemonių, kaip įsigyti numatomoms mobilizuoti mūsų tautos jėgoms reikalingus ginklus ir municijos atsargą. Kokios tos priemonės galėtų būti? Aišku, kad tokį didelį ginklų ir municijos kiekį, koks mūsų buvo apskaitliuotas šio expose puslapiuose, kad ir atskaičius tai, ką de fakto turime, neįmanoma įsigyti į metus - kitus laiko, nes jų vertė prilygsta net dviejų metų mūsų ne didelės valstybės išlaidų biudžetui. Todėl tenka numatomas dideles išlaidas padalinti pirmyn tarp ilgesnio metų skaičiaus, griežtai prisilaikant tam tikros ginklavimosi programos; suderintos su bendru mūsų ginkluotų pajėgų organizacijos vykdymu. Mes minėjome, kad užsibrėžtą suorganizuoti ginkluotą pajėgą atsiectume:

- a/ Sulig maximale mobilizacija - į 15 metų
- b/ Sulig. variantinė organizacija - į 12 metų.

Per tuos tai metų skaičius turėtume realizuoti ir ginklų bei amunicijos įsigijimo programas, būtent:

- a/ per 15 metų- maximale programą
- b/ per 12 metų - variantinę.

Skaitlinėmis tai reiškia, kad turėtume ginklų ir amunicijos įsigijimui

skirti kas met

pirmu atvėju:

a/ ginklams įsigyti - 18 850 000 litų

b/ municijai įsigyti - 21 190 000 litu

kartu: 40 040 000 litų

antru atvėju:

a/ ginklams įsigyti - 19 360 000 litų

b/ municijai įsigyti - 17 230 000 litu

kartu: 36 590 000 litų

Prie ginklų įsigijimo sumų pridėta ir išlaidos, kurios apitikrai būtų reikalingos smulkesnių ginklų, pistaletų, kardų dujokaukių ir t.t., o taip pat ryšių ir pionierių turtui įsigyti. Atskaičius vertę ginklų ir municijos, kurias jau turime dabar minėtos aukščiau sumos šiek-tiek sumažės, bet neperdaugiausiai, nes tai, ką mes de facto turime, yra tik lašas jūroje, palyginus su tuo, kas mums dar yra reikalinga įsigyti. Apie šį skirtumą plačiau paliesime specialiaame šios studijos skyriuje.

Taigi matome, kad vien ginklų ir municijos atsargai įsigyti būtų reikalinga skirti antratiek lėšų, kiek dabar išviso yra kasmet skiriama ginkluotų pajėgų reikalams. Kitaip sakant, Krašto Apsaugos Ministerijos išlaidų biudžetas turėtų būti padvigubintas,- padidintas maždaug iki kokių 33-35% bendro valstybės išlaidų biudžeto.

Toks mūsų Krašto Apsaugos Ministerijos išlaidų biudžeto padidinimas nėra fantastinis. Jei tokį biudžeto % karo reikalams gali skirti mūsų pietinis kaimynas - Lenkija, tai kodėl to negalėtų sau pavėlyti Lietuva? Biudžeto % nėra absoliutinė ginkluotų pajėgų reikalui skiriama lėšų suma, o tik tam tikras rodyklis valios, kurią valstybė parodo savo ginkluotų, pajėgų stiprinimo atžvilgiu. Juo daugiau lėšų tam reikalui skiriama, tuo vaizdžiau valstybė parodo, kad ji daugiau brangina savo laisvę bei nepriklausomybę. Mums netik grėsia išoriniai pavojai, bet mes dar nėsame pilnai viso to atsieke, ko norėjome: dabar turimoji nepriklausomybė tėra lig pereinamasis laiptas į pilną Lietuvos nepriklausomybę su sostine Vilniuje, kuri mūsų tauta trokšta atvaduoti. Iš to seka, kad skirimas dvigubai didesnio valstybės išlaidų %, t.y. 35% ginkluotų pajėgų stiprinimo reikalams, būtų visai logiškas reiškinys, atsižvelgiant didelių tikslų, kuriuos yra sau pastačiusi atsiekti mūsų valstybės politika.

Svarbiausia kliūtis, padidinti Krašto Apsaugos Ministerijos išlaidų biudžetą gludi ne tame, kad tuomet prisieitų apkarpyti užsimojimus kitų ministerijų bet tame, kad prisibijoma kad Krašto Apsaugos Ministerijos užsakymai užsienyje gali paliesti mūsų valiūtos pastovumą. Šiam pavojui išvengti tėra dvi priemonės:

1/ nukreipti mūsų Krašto Apsaugos Ministerijos užsakymus į kurią nors vieną, didžiųjų valstybių, politinei suinteresuotą nepriklausomos Lietuvos “buvimu, išsiderant iš jos už tai, kaip kompensaciją, galimybę Lietuvai eksportuoti į tą valstybę savo ūkio produktus.

2/ įsteigti atatinkamas fabrikas ir gaminti reikalingus mūsų kariuomenei ginklus ir municijos atsargą patiems, savo krašte.

Abi tos priemonės, žinoma, gali būti panaudotos drauge. Pirmai priemonei tinkamiausiu kontr-agentu, atrodo, galėtų dabar būti Sovietų Rusija, kuri yra suinteresuota Lietuvos nepriklausomybe ir kuri turi galimybės ir reikalo leisti mums importuoti į jos kraštus didesnius mūsų ūkio produktų kiekius. Kai dėl antros priemonės pavartojimo, tai ji finansiniu atžvilgiu yra patogesnė, kaip nuolatinis ginklų ir municijos pirkimas užsienyje, visų pirma jau todėl, kad už ginklus ir municiją, pirtus užsienyje, priseina brangiai mokėti aukso valiuta: ginklų fabrikos už užsakymus iš užsienio ima kartais po 100 % pelno, ypač už skubius užsakymus. Antra, - įkūrus savas ginklų ir municijos gamyklas, pasidarytume nepriklausomesni nuo užsienio mūsų armijos ginklais ir municija aprūpinimo atžvilgiais karo metu. Trečia, - nemažas mūsų krašto darbininkų ir metalo meisterių skaičius gautų tose fabrikose nuolatinio darbo. Dalį valiutos ir turint savas ginklų ir municijos fabrikas, vistiek turėtume išmesti į užsienius, būtent, pirkimui ginklams ir municijai gaminti reikalingų pusiaufabrikatų: žario, plieno, geležės ir tt., o taip pat tokių dalykų, kaip pavyzdin, parakas, kapsuliai ir tt., kurių gamyba yra labai kompliksuota ir mums jos imtis neapsimokėtų.

Bet nuosavų fabrikų ginklams ir municijai gaminti įsteigimas tik tada būtų racionalus dalykas, jei mūsų Krašto Apsaugos Ministerija galėtų savo užsakymais suteikti toms fabrikoms nuolatinio darbo, nes iš užsienio vargu ar užsakymų jos susilauktų. Šiuo atveju mums atrodo, kad pavyzdin, vargu ar apsimektų steigti artil. pabūklų fabriką, kurios pastatymas labai brangiai atseitų ir kuriai užsakymų galėtume duoti, palyginant, visai nedaug. Atrodo, kad artilerijos pabūklus paprasčiau vistiktai pirkti užsienyje, nors tai ir reikalauja valiutos išmetimo iš savo krašto.

Visai kitaip tenka žiūrėti į lengvųjų ginklų -šautuvų su kulkasvydziais, ir municijos gamybą. Lengvųjų ginklų, ypač municijos mums yra reikalingi tokie kiekiai, kurių pagaminimui, manome, pilnai apsimektų mums įsteigti atatinkamas savo fabrikas, tuo labiau, kad moderninės ginklų ir municijos gaminimo mašinos yra visai nesudėtingos ir jų kaina, palyginant, nėra labai aukšta. Jei, padarius reikiamus piniginius apskaitliavimus, pasirodytų, kad visų minėtų specialių fabrikų įsteigimas Lietuvai vienai būtų finansinei artimiausiu laiku nepakeliamas dalykas, tai manytume, kad būtų galima bandyti tuo reikalu susitarti su kitoms dviem Pabaltės valstybėmis - Latvija ir Estija, kurios ginklavimos srityje turi panašius sunkumus, kaip Lietuva.

Siūlomas susitarimas galėtų būti vien komercinio pobūdžio, kad sujungtomis jėgomis siekti bendro tikslo. Pavyzdin, kiekviena susitarusių valstybių turėtų pasižadėti per tam tikrą laiką, sutartyje fiksuotą, pastatyti kurią nors iš reikalingiausių, jai pavestų statyti fabriką, kurios, kiekviena sulig savo specialybe, turėtų gąkinti ginklus bei municija visoms trims valstybėms, fabrikos kaina, t. y. nesiekiant jokio pelno. Atlikus tų trijų valstybių užsakymus, paminėtos fabrikos, žinoma, galėtų, pasipelnymo tikslu, priiminėti ir užsakymus iš kitur, jei tik tokie susirastų.

VI. Karinei - dvasinis ginkluotos pajėgos stiprinimas.

Sulig modernine sąvoka apie tautos ginkluotas pajėgas, - kariuomenė yra neatskirama tautos dalis. Apie kokią tai karišką kastą todėl netenka kalbėti. Kariuomenė yra tokia, kokia yra tauta. Juo tauta kulturinei aukščiau pakilusi, tautinei daugiau susipratusi ir tvirčiau persiėmusi pasiryžimu siekti savo idealus, tuo dvasinei bus stipresnė jos sudarytoji ginkluotoji pajėga. Iš to seka, kad kariuomenės dvasia nukalama ne kareivinėje, kaip tai buvo prieš 100 metų, bet pačioje tautoje, o kareivinė, per trumpa aktyvios tarnybos laiką, tesuteikia kareiviams technikinių žinių kaip vartoti ginklą ir veikti su juo karo lauke. Atsižvelgiant šios išvados, yra visai suprantama kodėl visos valstybės, kurios tik jaučia išorinę pavojų, ar turi užsibrėžusios sau kokį didesnį ekspansijos idealą, imasi visų įmanomų priemonių skiepyti plačiuose tautos sluoksniuose, kurie mobilizaciją paskelbus sudaro ginkluotų pajėgų daugumą, - karinę dvasią ir meilę prie ginklo. Visas tas karinei-dvasinio tautos parengimo darbas skiriamas į dvi dalis:

a/ Karinį jaunuomenės paruošimą;

b/ palaikymą karinių žinių ir karinės dvasios atitarnavusiuose kariuomenėje rezervistuose.

Karinis jaunuomenės parengimas, plačiau į tą dalyką žiūrint, turi prasidėti nuo pat mažens, nes jis rišasi su priaugančios kartos auklėjimu valstybės pageidaujama kryptimi.

Pirma jo faze tat yra - tinkamas vaikų auklėjimas šeimose.

Antra faze - karinei-sportinis jaunimo parengimas mokyklose;

Trečia faze - karinis paruošimas jaunuomenės, apleidusios mokyklos suolą, t.y. maždaug nuo 16 iki 20 metų. Pirmoje fazėje ypač didelė rolė tenka motinoms, nes tai, ką jos savo vaikams per auklėjimą šeimoje įskiepija, sudaro pamatą geroms ar blogoms mūsų tautos priauglio savybėms.

Karimu atžvilgiu begal svarbu, kad vaikai nuo pat jų gyvenimo pradžios būtų auklėjami tėvynės meilės ir jai pasiaukavimo dvasioje. Motinos, kurios to

nesilaiko, daro didelės žalos valstybei ir tuo pačiu tėvams, kurių gerbuvis senatvėje priklauso nuo jų augintinių sugebėjimo apsaugoti valstybę, kuri yra viso krašto gerybių aukščiausiasis šeimyninkas.

Visų priemonių, kurių būtų galima imtis tam, kad paskatinti motinas auklėti savo vaikus valstybei ir ginkluotoms pajėgoms pageidaujamoje dvasioje, čia neskaitliuosime. Paminėkime tik viena, kuri mūsų supratimu yra racionališkiausia, - tai karinei-patriotinėje dvasioje auklėti ir, ant kiek galima, karinei parengti mergaites, - būsiančias motinas ir mūsų tautos prieauglio kūrėjas. Todėl jaunuomenės karinis paruošimas turi apimti netik vaikus bet ir merginas.

Antroje jaunuomenės karinio parengimo faze - karinei -sportinis mokymas mokyklose, duodasi lengvai sutvarkomas, ypač tose valstybėse, kuriose yra įgyvendintas visuotinas, privalomas, pradinis mokymas. Šioje fazėje visa jaunuomenės karinei-sportinio parengimo našta uždedama ant liaudies mokytojų sulig tam tikrų programų, kurias Krašto Apsaugos ir Švietimo Ministerijos nustato sutartinai;

Trečioji faze - karinis parengimas jaunuomenės, apleidusios mokyklos suolą, - yra jau vien Krašto Apsaugos Ministerijos kompetencijos dalykas. Vienose valstybėse jis yra visuotinas ir privalomas, o kitose, - kas dažniausiai būna, - neprivalomas.

Kai dėl karinių žinių ir karinės dvasios palaikymo atitarnavusiuose kariuomenėje rezervistuose, tai šiai problemai spręsti jokio šablono nėra: įvairiose valstybėse jis vykdomas įvairiai. Dažniausiai pasitenkinama vien rezervistų pakartotinais mokymais, sistematiškai vykdomais sulig priimto toje valstybėje karinės prievolės įstatymo.

Šiame expose mums rūpi tai, kaip organizuoti karinį jaunuomenės paruošimą ir atitarnavusių kariuomenėje rezervistų karinei-dvasinį stiprinimą Lietuvoje. Kadangi tai yra dvi skirtingos problemos, tai jas paliesime vieną nuo kitos atskirai.

I. Karinis jaunuomenės paruošimas.

Šis reikalas ir Lietuvoje jau nebe naujas. Apie karinį mūsų jaunuomenės paruošimą jau buvo nemažai rašyta spaudoje ir tartasi Krašto Apsaugos Ministerijoje. Bet, deja, iki šiolei neprieita prie jokio konkretaus to klausimo išsprendimo. Laikas gi metai po metų slinksta, ir mes, kaip kitose ginkluotos pajėgos organizavimo srityje, taip ir karinio jaunuomenės paruošimo srityje, atsiliekame- nuo kitų valstybių.

Reikia, pagalios, ant ko nors apsisotiti ir imtis pozityvaus darbo, vieton bergždžių kalbų ir straipsnių rašymo spaudoje.

Būtų idealas, jei galėtume praveisti visuotiną, privalomą, mūsų priaugančios kartos karinį paruošimą. Bei; tai yra susiję su dideliais organizaciniais ir psichologiniais sunkumais. Miestuose, tiesa, tai būtų nesunku realizuoti, bet kas kita valsčiuose, kur jaunuomenė plačiai išsisklaidžiusi po kaimus. Kaip ją visą iš kaimų surinkti kariškoms mankštoms, į kur ją surinkti, po kiek žmonių ir kiek kartų į savaitę? Iš kur imti toms mankštoms vesti vietose reikalingą, savo dalyką išmanantį, kadra, ir kiek jo būtų reikalinga? Ar šaukiamas į kariškas mankštas jaunimas ir jo mokymo kadras turi už tai gauti piniginių atlyginimą, po kiek ir koku bendrų išlaidų visuotinas jaunuomenės karinis paruošimas pareikalautų iš valstybės ir ar tai per daug neapsunkintų Krašto Apsaugos Ministerijos biudžeto? Jei versti jaunuomenę dalyvauti karinėse mankštose be atlyginimo už sugaištą laiką, tai ar tos mankštos su laiku ne-igrįs pačiai jaunuomenei ir ypač jos tėvams ir darbdaviams? Ar, taip atsitikus, privalomas karinis jaunuomenės mokymas nepavirs biurokратиaku šablonu ar neišsaus kaimo gyventojuose nepasitenkinimo valdžia ir neapykantos tai idėjai, kad ir iš esmės labai kilniai? ....Štai kokia daugybė klausimų tuojau kyla, kai peržvelgi visuotino, privalomo karinio jaunuomenės paruošimo realaus vykdymo galimybes. Atsižvelgiant į visą tai, mums atrodo, kad prie tos, ginkluotoms pajėgoms taip svarbios problemos, reikia eiti palaipsniui ir su dideliu atsargumu; apeliuojant daugiau jaunuomenės jautrias sielas, į jos gerą valią ir patriotizmą, bet ne iškart taikant jai priverstinumo dėsni.

Taip nusistačius, pažiūrėkime, kuriai iš esamų mūsų karinei- patriotinių organizacijų būtų galima pavesti telkti apie save priaugančiąja mūsų tautos kartą kariniam pasiruošimui. Tokių organizacijų turime iš viso tik dvi: Lietuvos Šaulių Sąjungą ir Lietuvos kariuomenės savanorių-kūrėjų Sąjungą. Jos abidvi turi gilius kovų už Lietuvos nepriklausomybę tradicijas, yra nepartinės ir turi į savo eiles suspietusios geriausią mūsų tautos elementą, aukavusį gyvybę Tėvynės-Lietuvos išlaisvinimui. Tad jos abi paminėtam svarbiam darbui pilnai, visais atvejais, tinka. Klausimas tik kuriai iš judviejų tą darbą pavesti. Šis klausimas betgi tuojau atpuola, prisiminus, kad dar turime kitą, irgi svarbų karinei-politinį darbą, tai palaikymą karinių žinių ir karinės dvasios atitarnavusiuose kariuomenėje rezervistuose, apie kurį bus kalba vėliau. Abu tuodu darbu yra labai platūs ir skirtini. Jų sujungti negalima. Atrodo, kad būtų visai racionalu vieną jų pavesti Lietuvos kariuomenės savanorių-kūrėjų Sąjungai, o kitą - Lietuvos Šaulių Sąjungai.

Manytume, kad karinį jaunuomenės paruošimą būtų loginga pavesti Lietuvos kariuomenės savanorių-kūrėjų sąjungai ir štai kodėl. Kaip žinome, 1914—18 metų karo pradžioje, kai ties susikovusių didžiųjų valstybių sienomis sutrenkė pirmieji patrankų šūviai, kiekvienoje tų valstybių ūmai susirado šimtai tūkstan-

čių patriotinei nusistačiusių jaunuolių, kurie, nelaukdami jokio raginimo iš šalies, laisvu noru stojo į kariuomenės eiles. Tas skaistus jaunimas veržte - veržėsi į frontą, į kovą su priešu, kad savo jaunutėle pajėga ir jautria siela parodyti pavyzdį kitiems, kaip tėvynę ginti. Bet kadangi jis iš kalno karinei nebuvo paruoštas, tai jo didelė dalis tragingai žuvo pirmose kautynėse. Mūsų kariuomenės užuomazgą sudarė irgi ne kas kitas, kaip savanoriai - šaunioji moksleivija ir patriotiškai nusiteikusi mūsų kaimo jaunuomenė. Ši jautriausioji mūsų tautos dalis pirma stvėrėsi ginklo kovai už Tėvynės-Lietuvos išlaisvinimą, o jos didvyrišką pavyzdį pasekė visi kiti. Dabar tie mūsų pirmieji karžygiai, atlikę minėtą aukščiausio patriotizmo uždavinį ir iškovoję Lietuvai valstybinę nepriklausomybę, yra susiėmę į savo sąjungą, kad toliau būti jų krauju iškovotos laisvės sargyboje. Bet laikas bėga ir jų eilės ima retėti. Kad jų kovose už Lietuvos išlaisvinimą sukurtas idejinis turtas pamažu neišdiltų, reikia jį sistematingai, organizuotai, perduoti priaugančiai mūsų tautos kartai, ant kurios gula pareiga baigti įkūnyti pirmųjų mūsų kariuomenės kūrėjų - savanorių svajonę - išlaisvinti iš svetimo jungo likusias, dar neatvaduotas, mūsų tautos gyvenamas žemes ir jas sujungti po baltojo Lietuvos Vyties globa. Tuo tikslu reiktų prie Lietuvos kariuomenės savanorių-kūrėjų sąjungos formuoti jaunųjų savanorių skyrius, į kuriuos, neabejojame, būtų galima greitai suburti visus tuos mūsų jaunuolius, patriotinei nusiteikusius, kurie yra pasiryžę eiti mūsų kariuomenės pirmųjų savanorių - kūrėjų pradėtu keliu. Kadangi savanorių, ideja tebėra labai populiari, o dabar vėl gyvename laikus su išorinių pavojų užtvenkta atmosfera, tai jaunųjų savanorių organizavimas tikrai sužadintų kiekvieną jautresnę sielą: susirastų daug jaunuolių, kurie, atidėję šalį visus partinius skirtumus, skubėtų į jaunųjų savanorių eiles, kad čia, nuošalyje nuo visokių mūsų tautos vidaus politikos negalavimų, ruoštis ginti Tėvynę-Lietuvą nuo išorinio pavojaus. Tuo būdu į jaunųjų savanorių organizaciją pirmiausiai susispiestų visi tie, patriotinei nusistatę, miestų ir kaimų jaunuoliai, kurie dar nėra partinei-politinio fanatizmo apsvaiginti, kurie valstybės saugumo reikalą, bendrą visai tautai, moka statyti ankščiau už savo asmeninius interesus ir paskirą partinei-politinę pasaulėžvalgą. Toksai mūsų jaunuomenės geriausios dalies atrinkimas į jaunųjų savanorių eiles ir būtų ta tvirta pradžia, kuria pasiremiant jau būtų galima statyti jaunuomenės karinio pasiruošimo rūmą, pagrįstą giliomis pirmųjų mūsų kariuomenės savanorių-kūrėjų kilniomis idėjomis ir kovų už Lietuvos nepriklausomybę karžygiška dvasia.

Suprantama, kad jaunuomenės karinis paruošimas, nurodyta prasme supras-tas, iš pradžios būtų laisvo pobūdžio. Paskiau gi,- kuomet bedirbant praktišką darbą išsidirbtų jaunųjų savanorių vadų kadras, - jau būtų galima galvoti apie

kalbamo darbo praplėtimą ir palaipsniui perėjimą prie visuotino ir privalomo karinio paruošimo visos mūsų priaugančios kartos, nes tuomet, galima manyti, jokie psichologinio pavojaus nebebūtų jį platesniuose gyventojų sluoksniuose kompromituoti... Siūlomas jaunuomenės karinio paruošimo organizavimo būdas yra dar ir tuo atžvilgiu tikslus, kad jis neardo kitų, jau veikiančių, mūsų jaunuomenės organizacijų, pavyzdin, skautų, jaunaliuvių, moksleivių korporacijų ir t.t. Šių organizacijų nariai galėtų, jei jiems tai patinka, pasilikti ir toliau kalbamų organizacijų nariais ir vienkart prisidėti prie jaunųjų savanorių ...

Kai dėl jaunuomenės karinio paruošimo programos, tai ji, atsižvelgiant mokomųjų jaunuolių amžiaus ir fizinio subrendimo laipsnio, labai plati negali būti. Trumpai sakant, ji turėtų apimti šiuos dalykus:

1/ Suprastintos rikiuotės - grupės, kautynių skyriaus, būrio ir, kur galima, kuopos, - mankštas;

2/ Elementariškus veiksmus šautuvu:-taikinių suradimas, atstumo įvertinimas ir taikymas; jaunesnių metų jaunuomenei- mediniais arba šratiniais šautuvais, o vyresnių metų- tikrais ginklais;

3/ šaudymą: iš pradžios šratais, o paskui, - į mokymo galą,- ir iš kovos šoviniiais;

4/ Supažindinimų iš pradžios su mediniu kulkosvydžiu, medine granata; paskiau - su tikru kulkasvydžiu ir tikra granata.

5/ Karo drausmės, vidaus ir lauko statutų pagrindinių dėsnių mokymą ir

6/ karišką sportą su elementariškais lauko pratimais: prisitaikymą prie vietos, apkasų kasimą, sargybos nešimą, patruliuvimą, žvalgimą ir kautynių veiksmas sudėtyje grupės, kautynių skyriaus, būrio ir, kur susirinktų reikalingas dalyvių skaičius,- kuopos sudėtyje.

7/ Paminėti kariniai pratimai,-mankštos, pamokos, sportas ir t.t. - daromi, prisitaikant prie vietos sąlygų, bent porą kartų į savaitę, patogiausia šeštadieniais, sekmadieniais ir šiaip šventadieniais, kad juose dalyvaujančio jaunimo perdaug neatitraukti nuo ikdienio jo užsiėmimo bei darbo.

Kadangi jaunuomenės karinis mokymas yra daugiau militarinio, kaip sportinio pobūdžio, tai jis turi būti organizuojamas prisilaikant karo organizacijos principų: karo drausmės, subordinacijos ir vadovaujančio asmens valios. Bet tuojau kyla klausimas, kaip su tuo suderinti dabartinę Lietuvos kariuomenės savanorių - kūrėjų sąjungos organizaciją, kurioje minėti principai nėra praversti. Mums atrodo, betgi, kad didelio prieštaravimo visai nėra. Priseina tik suderinti tos sąjungos visuomeninį pobūdį su jai numatomais pavesti militariniais reikalavimais.

Lietuvos kariuomenės savanorių-kūrėjų Sąjunga iš esmės tėra organizacija,

kurios vyriausias tikslas - išlaikyti ir perduoti priaugančiai kartai kilnias kovų už Lietuvos nepriklausomybę idejas. Ji jau yra konsoliduota ir turi sudariusi savo tradicijas. Jos organizaciją iš pagrindų keisti būtų rizikinga, kad jos nesuardyti arba nepakeisti jos sveikos dvasios. Todėl ją vertėtų palikti maždaug tokia, kokia ji dabar yra, o pasitenkinti tik kaikuriais korektyvais. Būtent, prisilaikant visoms ginkluotosiom pajėgoms bendro principo, reikėtų papildant kalbamos sąjungos statutą, praveisti sekančius dėsnius:

1/ Vyriausiuoju savanorių vadu skaityti valstybės galvą - Lietuvos Respublikos Prezidentą;

2/ Militarinei savanorių sąjungos priežiūrai skirti inspektorių tikrosios tarnybos karininką, vieną iš mūsų kariuomenės pirmųjų savanorių - kūrėjų, kuris būtų subordinuotas Vyriausiajam Kariuomenės inspektoriumi;

3/ Apskrityse skiriami savanorių apskričių inspektoriai iš savanorių atsargos karininkų tarpo, o skyriuose - skyrių inspektoriai, būriuose - būrių inspektoriai ir t.t. Sulig karinės hierarchijos principo, žemesnių savanorių padalinių inspektoriai priklauso aukštesnės padėties inspektoriams.

4/ Dabartiniai savanorių sąjungos kolektyviniai organai: Centro valdyba, skyrių ir būrių valdybos ir t.t. pasilieka, kaip ik šiol buvo, t.y. rinktinės, tik su tuo skirtumu, kad jose dalyvautų ir paminėtieji, skirtini, savanorių inspektoriai;

5/ Savanorių inspektoriai vietose, mokymo ir, bendrai, karinės priežiūros tikslais, subordinuojami atitinkamiems teritorinės kariuomenės dalių vadams, kurie daugiau, negu kas kitas, yra suinteresuoti tuo, kaip bus karinei ruošiamą jaunuomenė jų vadovaujamos dalies teritorialėje srityje.

Savanorių inspektoriumi be p. 2/ paminėtos bendros savanorių sąjungos veikimo militarinės priežiūros, kuri tėra antraeilė jų pareiga, turi sekantį pagrindinį uždavinį: kurti jaunųjų, savanorių organizaciją, vykdyti jaunuomenės karinį paruošimą ir juo vadovauti. Tokiu tai būdu manome, būtų atsieltas savanorių sąjungos visuomeniškumo ir net demokratiškumo suderinimas su kariniu jaunuomenės paruošimu, organizuojamu daugiau militariniais pamatais.

Kai dėl paties karinio jaunuomenės paruošimo praktiško vykdymo, tai mes jį vaizduojamės sekančiai:

1/ Karininkui, kuris numatomas skirti savanorių sąjungos inspektorium, pavedama paruošti visus jaunųjų savanorių organizavimo plenus, jaunuomenės karinio mokymo programas ir parinkti kandidatus į savanorių apskričių, skyrių ir būrių inspektorius, o taip pat į numatomų organizuoti jaunųjų savanorių dalių: bataljonų, kuopų, būrių ir t.t. vadus.

2/ Paruoštus organizacijinius plenus ir mokymo programas peržiūri Genera-

linis Štabas, esant reikalui jas pataiso, suderina su kariuomenės mokymo programomis ir duoda Vyriausiam Kariuomenės Inspektoriui aprobuoti;

3/ Kuomet p.p. 1-2 paminėti paruošiamieji darbai bus atlikti, šaukiamas vi-suotinas savanorių sąjungos atstovų suvažiavimas, atitinkamai pakeičiamas tos sąjungos Statutas ir skiriamas jos inspektorius, o šis pastarasis skiria jam subor-dinuotus apskričių, skyrių ir savanorių būrių inspektorius, o taip pat numatytų pirmoje eilėje formuoti jaunųjų savanorių dalių: bataljonų, kuopų, būrių ir t.t. vadus ir juos visus atitinkamai instruktuoja.

4/ Vienkart išvystoma per spaudą ir žodžiu atitinkama karinei - patriotinė propaganda jaunuomenės tarpe, kad stotų į jaunųjų savanorių eiles. Prie to jau-nųjų savanorių verbavimo darbo pritraukiama visa savanorių Sąjunga, kad tuo būdu jaunųjų savanorių organizacija, nuo pat jos gyvenimo pradžios, idėjinei pa-kreipti mūsų kariuomenės pirmųjų savanorių - kūrėjų nueitu kovos už Lietuvos nepriklausomybę keliu.

5/ Ginklus ir municiją, reikalingus jaunesniųjų savanorių mokymui, teks skolinti iš kariuomenės arba Sąjungos dalių. Po pamokos jie grąžinami daliai Šau-lių iš kurios jie buvo paskolinti. Provincijoje, kur jokios karinės dalies nėra, tie ginklai laikomi pas vietinę policiją

Kad suteikti galimybės stojusiems į jaunųjų savanorių eiles išoriniai kuo nors skirtis nuo kitų, kurie prie to karinei - patriotinio darbo nebus prisidėję, reikia įvesti jaunesniems savanoriams uniformą, panašią į tą, kurią dėvėjo mūsų kariuomenės pirmieji savanoriai - kūrėjai kovose už Lietuvos nepriklausomybę. Savaiame suprantama, kad uniforma turi būti galimai pigesnė, kad ją kiekvienas, kas turi tam teisę, galėtų įsigyti už savo lėšas. Be to, suteikt: organizuotoms jau-nųjų savanorių dalims atitinkamas vėliavas su dalies pažymėjimu, provincijos, miesto ar miestelio ženklų arba gerbu, jei toksai yra, ir su atitinkamais litais patriotiniais lozungais ...

Karinis jaunuomenės paruošimas, kaip ir kiekvienas darbas, savaiame su-prantama, pareikalaus tam tikrų lėšų. Juo jų daugiau tam svarbiam reikalui būtų skiriama, tuo būtų galima susilaukti didesnių rezultatų. Bet esame neturtingi ir mūsų Krašto Apsaugos Ministerija vargu ar galės tam, nors jai ir labai svarbiam reikalui, skirti didesnes sumas. Svarbu betgi yra padaryti pradžia, o po to jau pats gyvenimas parodys, kaip toliau elgtis, Kalbant tuo tarpu tik apie jaunuomenės karinio paruosimo pradžią, manytume, kad reikėtų surasti lėšų:

1) algoms:

- Imitacinius, t.y. medinius ginklus galėtų jaunieji savanoriai patys pasigaminti.

1/ algoms:

- Savanorių Sąjungos inspektoriui,
- jo adjutantui ir

- jo štabo personalui, pavyzdin: 1 mašinistei ir 2 raštininkam;

2/apie 80.-100.000 litų atlyginimui apskričių, skyrių ir savanorių būrių inspektoriams ir jaunųjų savanorių vadams už darbą ir padengti įvairioms išlaidoms: mokymo priemonėms įsigyti, vėliavoms pasisiūdinti, kelionėms apmokėti ir t.t.

3/apie 20.000 litų subsidijoms dėl tų jaunųjų savanorių, kurie savo lėšomis uniformos nepajėgtų įsigyti.-

Bendrai sakant, reikėtų asignuoti apie 100-150.000 litų, neskaitant užlaidų savanorių Sąjungos inspektoriams ir jo štabo personalo, kurie turėtų būti etatiniai, nuolatiniai. Manome, kad nurodytoji suma Krašto Apsaugos Ministerijos biudžeto per daug neapsunkintų ir pradžia darbo turėtų jos užtekti. Ji, tiesa, yra per daug kukli, bet, manome, kad kuriamoji jaunųjų savanorių organizacija, kaip idėjinė, savo darbui suras kitokių, didesnių pajamų iš visuomenės pusės, pavyzdin, už paskaitas, vaidinimus, vakarėlius, gegužines, karinei - sportines rungtynes, sportinį šaudymą, laisvas rinkliavas ir t.t.

Aukščiau mes gana plačiai palietėme karinį paruošimą, turėdami daugiausiai galvoje vaikus. Kai dėl merginų karinio paruošimo, tai jo programos turėtų būti pritaikintos šių pastarųjų fiziniam pajėgumui ir jų numatomai paskirčiai karui' ištikus, būtent:

- 1/ Slauginimas sužeistų, lankymas ligonių ir globa karo invalidų;
- 2/ gaminimas kariuomenės maisto;
- 3/ siuvimas kariuomenei drabužių, ypač baltinių;
- 4/ paruošimas butų ir kitokių patalpų kariuomenei poilsiui laike žygio;
- 5/ prieš agentų sekimas;

6/ palaikymas gyventojuose vilties ir pasiryžimo, bei kova su byle kuriuo nusiminimu ir dvasiniu pakrikimu fronto užpakalyje ir t.t.

Tik ką išvardytieji uždaviniai yra visai specifiniai. Be to, manytume, kad merginoms taip pat būtų naudinga dalyvauti kariniame sporte: lauko žvalgyboje, patruliuoime, sargyboje, smulkių vienetų veiksmuose, maršuose ir rikiuotės mankštose. Nes visa tai yra netik sausas kariškas drilis, bet tikros priemonės skiepymui supratimo apie aukštą kario pašaukimą, užgrūdijimui valios, didinimui fizinio atsparumo ir gilinimui vidujinės disciplinos. O visa tai yra reikalinga ne tik vaikams, bet ir merginoms — būsinčioms mūsų tautos prieauglio kūrėjoms - motinoms.

2. Palaikymas karinių žinių ir kariškos dvasios rezervistuose.

Nuolatinis karinių žinių ir kariškos dvasios palaikymas atitarnavusiuose kariuomenėje rezervistuose, bendro ginkluotų pajėgų organizacijos ir jų karui paruošimo atžvilgiais, yra nemažiau svarbus, kaip karinis jaunuomenės auklėjimas. Praktika parodė, kad kareiviai, atitarnavę kariuomenės eilėse aktyviai tarnybai skirtą laiką, bebūdami atsargoje, greitai vėl pamiršta, ką aktyvioje tarnyboje išmoko. Be to, pasinėrę privataus gyvenimo rūpesniuose ir patekę įvairių ginkluotų pajėgų sveikimui dažnai žalingų, pašalinių, veiksnių įtakoms, visai atsipalaidoja nuo byle kokio ryšio su kariuomene ir nustoja kariškos dvasios ir pasiryžimo ginkluotai kovai. Pakartotinių rezervistų mokymai, nors ir dažniau daromi, aktyviosios tarnybos neatstoja, nes jie, visų pirma, - būna labai trumpi, o antra, - iš priešties didelių su jais susijusių išlaidų, - visur daromi, palyginant, vistik retokai. Visos valstybės, kurios net skrupulingai, nesigailėdamos didesnių išlaidų, vykdo rezervistų pakartotinius mokymus, jaučia, kad jų vien neužtenka. Tuo labiau mažosios valstybės, kurioms dažnas rezervistų šaukimas į pakartotinius mokymus yra nepakeliama našta finansiniu atžvilgiu, turi suprasti, kad jų rezervistų militarinė vertė, tuo žemiau krinta, juo rečiau jie šaukiami pakartotiniams mokymams, ir bendrai tariant, juo mažiau rūpinamasi iš viršaus palaikyti juose karines žinias, karišką dvasią ir ryšį su kariuomene. Kaip šiuos neigiamus reiškimus ištaisyti, yra problema, kuri rūpina visas valstybes. Ypač gi tuo turėtų susirūpinti maža valstybe skaitlingos, su ilgu aktyvios tarnybos laiku, kariuomenės išlaikyti finansinei nepajėgia ir visas viltis savo nepriklausomybei laiduoti deda ant ginkluotos pajėgos, kurią numazome, ant greitųjų sumobilizuoti karo pavojai grėšiant. Mums atrodo, kad atitarnavę kariuomenėje ir išėję į atsargą kariai tik tuomet ryšio ne su kariuomene nenutrauks ir nenustos jaustis; kariais, kuomet jie, perėję į atsargą, neliks palaidi kaip dabar, bet bus atitinkamai organizuojami, sulig kariuomenės dalimis ir ginklų rūšimis, kurios na numatoma juos sunaudoti mobilizaciją paskelbus. Šiame expose apibudinta teritorialės kariuomenės organizaciją, tokiam pageidavimui labai atitinka. Jau buvo minėta, kad sulig tokia organizacija, numatomos mobilizuoti kariuomenės dalis papildyti jų teritorinių sričių rezervistais ir kad šie pastarieji pakartotinius mokymus atlieka tose taikos meto kariuomenės dalyse, kuriose jie turės tarnauti karo metu. Tuomi jau yra daug atsiekta idėjinio ryšio palaikymui tarp rezervistų ir businčios karo meto kariuomenės mobilizacinių branduolių. Lieka tik dar surasti atitinkamą formą, kad jie /rezervistai/ netik idėjiniai, bet ir organizaciniai jaustųsi papildyti taikos meto kariuomene. Kitaip sakant, reikia organizuoti ką tai tokio pagalbinio, stovinčio greta taikos meto kariuomenės, nuolat platančio šios

pastarosios pulsą, ir organinei jaučiančio drauge su šia pastarąja gyvą reikalą budėti Lietuvos nepriklausomybės sargyboje. Klausimo sprendimas žymiai palengvėja, nes mes jau turime Lietuvos Šaulių Sąjungą, kurią, mūsų manymu, tam atsakingam darbui labai lengvai būtų galima pritaikyti. Ji, kaip ir Lietuvos Kariuomenės svavatorių-kūrėjų sąjunga, kuriai mes numatėme pavesti jaunuomenės karinio paruošimo darbą, turi jau nusistovėjusiems savo tradicijas, paremtos jos nuopelnais kovose už Lietuvos išlaisvinimą. Faktinai, jau ir iki šiolei ji dirbo didelei naudingą mūsų ginkluotoms pajėgoms stiprinti darbą, sutelkdama į savo eiles geriausiąją, valstybės idealams atsidavusią dalį mūsų tautos, - vyrus ir moteris. Pratindama juos kaip apseiti su ginklu, ji prisidėjo ir iki šiol prie karinės dvasios ir ginkluotos pajėgos popularizavimo plačiuose gyventojų sluoksniuose. Tas Šaulių Sąjungos kūrybinis darbas, dėja, nebuvo suderintas su bendra, ginkluotų pajėgų organizacija. Iš tos priežasties kildavo -tarp kariuomenės ir Šaulių Sąjungos apgailėtinų nesusipratimų ir net konfliktų, užnuodijusių judviejų gerus, santikius. Nustačius aiškias Šaulių Sąjungos funkcijas bendrame ginkluotų pajėgų kūrimo darbe, pašliję santikiai tarp kariuomenės ir Šaulių Sąjungos savaime turės išsilyginti.

Funkcijos, kurias numatome Šaulių Sąjungai pavesti sulig nauja, šiame expose apibudinta, mūsų ginkluotų pajėgų organizacija, galėtų būti sekančios:

1/ jungti į šaulių rinktines, pulkus, batai jonus, kuopas, baterijas, eskadronus ir t.t. atlikusius aktyviają karo tarnybą ir išėjusius į kariuomenės atsargą karininkus, puskarininkus ir kareivius;

2/ rūpintis toliau palaikyti rezervistuose karo mokslo žinias, karinę dvasią, karo discipliną ir pasiryžimą ginkluotai kovai.

Tais tikslais:

a/ rengti karo pamokas, karo žaidimus ir pratimus ant žemėlapių, smėlio dėžėse ir lauke;

b/ praktikuotis šaudyme iš įvairių ginklų;

c/ Organizuoti ir vykdyti priešdujinę apsaugą;

d/ organizuoti įvairiausių rūšių karo sportą;

e/ organizuoti ir patiems dalyvauti visokiame karinei- patriotinėse iškilmėse, apėigose ir paraduose;

f/ prižiūrėti karių kapus ir rūpintis pasižymėjusiems kariams ir kare žuvusiems paminklų statymu, ir

g/ platinti atsargos karių tarpe karinę ir karinei-patriotinę spaudą.

3/ Nuolat, visomis įmanomais priemonėmis, skiepyti savo narių tarpe ir plačiuose visuomenės sluoksniuose meilę prie kariuomenės, patriotizmą, reika-

lingumą be paliovos budėti dėl Lietuvos nepriklausomybės ir pasiryžimą žut-būt atsiekti dar nebaigtus realizuoti mūsų tautos idealus;

4/ Taikos metu padėti valdžios ir savivaldybių organams kovoti su įvairiais valstybei kenkiančiais apsiereiškimais: su priešo šnipais, žmogžudžiais, vagimis, gaisrais, potviniais ir tt.

5/ Karo metu, pagelba likusių nuo mobilizacijos šaulių, organizuoti tiltų, kelių, telefonų ir telegrafo linijų karo, sandelių ir karo transportų apsaugą; vesti neužimtose kariuomenės fronto dalyse ir priešo užpakalyje partizaninę kovą; sekti priešo špijonų veikimą fronto užpakalyje; rinkti žinias apie priešą kariuomenę; rūpintis suteikti pagelbos mobilizuotų karių šeimoms, jų ūkiams ir karo invalydam; padėti intendantūros organams suimti iš gyventojų veikiančiai armijai reikalingus maisto produktus ir pašarą; kovoti byle, su kokiuo nusiminimu, ūpo nupuolimu bei panika gyventojų tarpe ir skleisti juose jų viltį, pakantrumą ir pasiryžimą toliau kovoti skatinančias žinias.

Vykdam Lietuvos Šaulių Sąjungos uždavinius, paminėta aukščiau prasme suprustus, greta taikos meto kariuomenės susidarytų, kita, irgi teritorialiais pamatais ir sulig ginklų rūšių sukurta, tik pusiau-karinė organizacija, kuri būtų lig tam tikra pirmosios, t.y. taikos meto kariuomenės ąsa, - gyvas, kariškai galvojantis, kariškai jaučiantis ir karinei paruoštas rezervoaras? iš kurio, mobilizaciją paskelbus, mūsų tautos ginkluotosios pajėgos semtų sau karius, tvirtai pasiryžusius ginkluotai kovai.

Priklausimas prie Šaulių Sąjungos turėtų būti laisvo pobūdžio, nes kitaip, - pavartojus priverstinumo principą, - sutektume į jos eiles vienkart daug tokio elemento, kuris jausdamas prievartą, niurzgėtų ir iš esmės gal tik trukdytų tos organizacijos darbą; rezultate - galėtų kilti įvairių nesusipratimų pačios organizacijos viduje, kurie slopintų jos dvasią ir gali net privesti iki sumišimų, ardančių netik pačią organizaciją, bet ir paliečiančių valstybės vidaus ramumą. Ginkluotų pajėgų organizavimo atžvilgiu nėra taip jau svarbu, kad būtinai visi rezervistai prie Šaulių Sąjungos priklausytų. Svarbu tik, kad į jos eiles būtų sutraukta mūsų tautos atranka, - geriausieji sūnus, kurie ištikrųjų yra pasiryžę, esant reikalui, aukuoti savo gyvybę už Tėvynės - Lietuvos politinę nepriklausomybę ir už mūsų tautos idealus, t.y., kurie bendrus valstybei ir tautai reikalus stato aukščiau byle kokių partinių bei asmeninių interesų.

Istorija rodo, kad tautos likimu vairuoja ne bendras jos skaičius, bespalvė masė, bet aktyvesnieji jos nariai, kuriuos mes pavadinsime tautos atranka. Kalbant apie mūsų ginkluotas pajėgas, yra, taigi, svarbu, kad Šaulių Sąjunga sutrauktų į savo eiles geriausiuosius mūsų tautos sūnus, - geriausi jų rezervistų, elementą, - ir

jį išlaikytų karinio pasirengimo atžvilgiu tinkamoje aukštumoje, nes, mobilizaciją paskelbus, ne bendras mobilizuotųjų skaičius, o tik tas, parinktas, elementas sudarys veikiančios armijos cementą ir jos viduinę energiją kovos lauke. Bendra mobilizuotųjų masė eis ten, į kur ją ves tas, ką tik paminėtas, patriotinei ir karinei daugiau pasiryžusis rezervistų elementas. Kiek daug rezervistų pavyks į Šaulių Sąjungos dalis liuosu noru sutraukti, pereis nuo tos organizacijos vadų energijos, iniciatyvos ir sugebėjimo, o taip pat nuo bendro tautinio ir valstybinio rezervistų susipratimo. Juo mūsų tauta bus kultūrinei aukščiau pakilusi ir tautinei giliau susipratusi tuo didesnis skaičius karių, atlikusių privalomą aktyviają karo tarnybą taikos meto kariuomenėje ir išėję į atsargą, skaitys sau už pareigą stoti į Šaulių Sąjungos eiles, kad ten toliau būti Tėvynės i sargyboje.

Kad susitelkę į Šaulių Sąjungą rezervistai, - laisva valia pasiėmę ant savęs sunkią bet ir garbingą Tėvynės sargybinių į pareigą, galėtų viešame gyvenime tuomi pasididžiuoti ir išorinei skirtis nuo tų, kurie tos patriotinės pareigos vengia, reikia jiems ir toliau palikti jų skirtingą uniformą, vėliavas ir garbės ženklus. Kai dėl paties dabartinės Šaulių Sąjungos pertvarkymo, ir jos pritaikymo paminėtiems aukščiau uždaviniams vykdyti tai, manytume, kad pagrindinių jos nuostatų liesti nereikėtų. Gyvenimo praktikos jie jau yra pakankamai išbandyti, nusistovėję ir tikslus. Taip pat jie protingai suderina tos, pusiau karinės, organizacijos visuomeninį pradą su militariniais tikslais. Jų palietimas galėtų tik sudrumsti organizacijos viduinę rimtį ir net pakenkti jos sveikai dvasiai. Bet vistiek jos rikiuotės dalių organizaciją reiktų pertvarkyti, būtent:

1/pravesti principą šaulių padalinimo į ginklų rūšis, kaip tai yra kariuomenėje;

2/Šaulių vienetas pavadinti kariuomenėje priimta terminologija: skyriais, būriais, kuopomis, baterijomis, eskadronais, bataljonais ir pulkais, o įvairių šaulių ginklų rūšių junginius vadinti rinktinėmis.

3/ punkte 2 paminėtas šaulių dalis pritaikyti prie taikos meto kariuomenės dalių teritorialių sričių;

4/ Šaulių vietų ir rinktinių vadus, mokymo ir, bendrai, karinės priežiūros tikslais, subordinuoti atitinkamiems teritorialės kariuomenės dalių vadams, kurie jug, sulig projektuojama teritoriale kariuomenės organizacija, bus daugiau, negu kas kitas, suinteresuoti, kaip sutelktieji į Šaulių Sąjungos padalinius rezervistai, iš kurių mobilizaciją paskelbus, jų dalys turės pasipildyti, vietose mokinami ir dvasinei auklėjami.

Be viso to, kaip jau buvo minėta, kalbant apie savanorių organizaciją, turėtų būti ir Šaulių Sąjungos atžvilgiu pravesta doktrinalė ginkluotų pajėgų aukščiau-

sios subordinacijos idėja, būtent, kad vyriausiuoju Šaulių Vadu skaitosi Valstybės galva - Lietuvos Respublikos Prezidentas. Jo valios vykdymui Šaulių Organizacijoje, skiriamas, kaip ir dabar, Šaulių Sąjungos viršininkas, - tikrosios tarnybos karininkas, - karinės hierarchijos atžvilgiu priklausąs betarpiai Vyriausiam Kariuomenės Inspektoriui. Iš savo pusės, Šaulių Sąjungos Viršininkui priklauso Šaulių rinktinių vadai, šiems gi pastariesiems - šaulių pulkų, atskirų batalionų, artil. grupių, kaval. divizionų ir kitų padalinių vadai. Visi šaulių padalinių vadai yra skiriami. Karinio mokymo ir drausmės atžvilgiais jie yra absoliutus jiems pavestų šaulių padalinių viršininkai. Greta Šaulių Sąjungos vadų karinės hierarchijos, atsižvelgiant jau įgyto patyrimo ir sukurtų tradicijų, paliekami ir kolektyviniai šios organizacijos organai: Centro valdyba, rinktinių skyrių ir būrių valdybos, kaipo Šaulių padalinių vadų pagalbiniai organai kultūrinio ir visuomeninio veikimo srityje.

Ginklų klausime, manytume, kad Šaulių organizacijoje būtų galima nueiti toliau, kaip jaunųjų savanorių ginklavime. Visų pirma todėl, kad šauliai yra subreadę vyrai; antra

- jie jau apmokinti kaip su ginklu reikia apseiti, ir trečia

- jų pagrindinė užduotis - būti kiekvienu momentu pasirengusiems ginti valstybę ginklo pagalba. Todėl dalį ginklų, netik būtų galima, bet stačiai reikalinga duoti šauliams į rankas, bent tiems, kurie savo turtu, savo rimtumu ar savo visuomenine bei tarnybine padėtimi teikia pilną garantiją, kad turimo ginklo nepanaudos kito, niekuo nekaltu, asmens gyvybei atimti ar šiaip prieš valstybę ir jos įstatymais nustatytą vidaus tvarką. Bet, kol Šaulių Sąjunga su naujais, jei pavestais uždaviniais ir pertvarkymu pilnai dar nebus susipratusi ir sukūrusi naujų pastovių tradicijų, atsargumo dėlei, patartina į rankas atskiriems šauliams duoti pradžioje tik minimalių ginklų skaičių; visus gi kitus, šaulių rezervistų mokymui reikalingus ginklus ir municiją - laikyti kariuomenės dalių sandeliuose, arba, kur tokios galimybės nėra, - vietinės policijos žinioje. Mobilizaciją paskelbus, šauliai, turį nuosavus ginklus, stotų į kariuomenę su savo ginklais. Todėl šaulių ginklai taikos metu turi būti techniniu atžvilgiu tinkamai užlaikomi, sistematinei, sulig kariuomenėje veikiančių taisyklų, tikrinami ir, esant reikalui, nemokamai pataisomi Krašto Apsaugos Ministerijos ginklų dirbtuvėse

Baigiant apie Šaulių Sąjungos darbą, pridėsime porą žodžių apie šaules - moteris. Jų uždaviniai ir karinis pasiruošimas panašūs į tuos, kurie buvo paminėti, kuomet palietėme jį mergaičių karinį paruošimą. Todėl jų čia nei nekartosime. Pasakysime tik tiek, kad moterys - šaulės, kaipo suaugusios ir vaikų motinos turi kitą svarbią paskirti - pačioms tinkamoje dvasioje auklėti savo vaikus ir

visokiais būdais, netik pagalba propagandos per spaudą ir specialiai suruoštas paskaitas, bet, ir tai svarbiausia, gyvų pavyzdžių ir karštų žodžių paveikti į visas kitas, prie šaulių neprisidėjusias, motinas, kad jos savo vaikus auklėtų tėvynės meilės dvasioje, ir duoti joms šiuo atveju draugiškų patarimų.

Išlaidų klausimas. Aišku, kad kaip kariniam jaunuomenės paruošimui, taip ir Šaulių Sąjungos reikalams, kaip jie nebūtų ginkluotų pajėgų stiprinimo atžvilgiu svarbus, daug lešų skirti mūsų Krašto Apsaugos Ministerija negali, nes jas reikia taupyti kitiems, dar svarbesniems tikslams. Todėl vargu ar Šaulių Sąjunga gali laukti iš vyriausybės pusės didesnės piniginės paramos, negu iki šiol gaudavo. Bet ir su tomis, palyginant, labai apkarpytomis sumomis, mūsų nuomone, būtų galima daugiau nuveikti, negu dabar, jei jos būtų tiksliau sunaudojamos, Šaulių Sąjunga, kaipo karinei-visuomeninio pobūdžio organizaciją, turi be to galimybės ir privalo surasti sau pagalbinių lešų iš plačiosios visuomenės. Krašto Apsaugos Ministerijos skiriamąjį subsidiją turėtų būti sunaudojama vien tik pozityviniam kūrybiniam darbui: apmokėjimui šaulių padalinių vadams už kariškas pamokas šauliams; padengimui, su tuo susijusių kelionės išlaidų, karo mokslo įrankiams įsigyti ir tt., bet jokiū būdu ne biūrokratinio Šaulių Sąjungos aparato, - valdybų ir raštinių užlaikymui, kaip, rodos, dabar yra daroma.

VII. Projektuojamos ginkluotų pajėgų organizavimo sistemos palyginimas su esamąją kariuomenės organizacija.

Žemiau paduodamus palyginimus ir išvadas mes išskiriamė į atskirą šios studijos dalį, kad slaptų davinių apie dabartinę mūsų kariuomenę plačiau nenaudoti.

Kad sudaryti sau šioki-tokią vaizdą apie tai, kokion padėtim dabartinė mūsų ginkluotų pajėgų organizaciją yra atsidurusi ir ką mums žada nauja, siūlomoji, kariuomenės organizavimo sistema, šioje apžvalgoje, remiantis esamais apie dabartinę kariuomenę daviniais, pasistengsime įvertinti šią pastarąją karo prievolės įstatymo, mobilizacinio pasirengimo ir ginklavimo atžvilgiais.

Veikiantis dabar kare prievolės įstatymais neva yra pagrįstas visuotinos, privalomos karo tarnybos principu. Bent tokį įspudį jis daro išoriniai, kuomet jį skaitai. Bet jei pažiūrėti į to įstatymo pastraipsniui giliau ir, ypač jei priimti dėmen praktiškas jo vykdymo išdavas, tai pamatysime, kad jis ant tiek toli atsilieka nuo karo prievolės visuotinumo principo, kad tenka tik nusišypsoti, kuomet girdi kalbant, kad mus veikia visuotina, privalomą karo prievolė.

Kalbamas įstatymas, visų pirmą, rezervuoja laisvę Ministerių Kabinetai kasmet nustatyti skaičių naujokų, paimtinų į kariuomenės eiles tikrajai tarnybai.

Kitaip sakant jis nustato, kad nevienas ikmetinis naujokų kontingentas turi būti paimamas. Tuomi jau nusikalstama karo prievolės visuotinumui, mes, taupume sumetimais, politinės instancijos visados yra linkusios imti galimai mažesnę naujokų skaičių.

Antra, minėtas įstatymas numato eilę lengvatų, pavizdin, kare tarnybon stojime atidėjimo dėl šeimyninių aplinkybių, ūkio bei įmonės vedimo reikalams, profesijos ir specialybės tikslais, mokslo baigimui, dvasiškijai ir t.t. Apart viso to, dar, ir tai labai plačiai, praktikuojamas karinės prievolės atlikimo atidėjimas del taip vadinamo fizinio nesubrendimo.

Visų tų lengvatų pasekmėje, kariuomenei faktinai patenka tik dalis naujokų kontingento - tam tikra jų atranka. Likusioji gi dalis į kariuomenės eiles visai nepatenka, t.y. neimama ir kur tai ištirpsta. . . .

Koksai didelis skirtumas, faktinai susidaro tarp neva priimto pas mus karo tarnybos visuotinumui ir jo praktiško realizavimo išdavų, vaizdžiausiai parodys sekantis pavyzdys. 1933 metais buvo išviso pašaukta karinei prievolei atlikti 30 521 vyras, kurin skaičių įeina apie 4 500 tokių, kuriems karinės prievolės atlikimas jau jau buvo prieš metus atidėtas. Pažiūrėkime, kaip pašauktieji naujokai buvo sunaudoti:

a/ tapo atleisti nuo karo tarnybos dėl nesveikatingumo - 1585

b/ atleista nuo karinės prievolės atlikimo kitais motyvais - 234

Tame skaičiuje: - 56 specialistai,

- 125 dvasininkai ir

- 53 kitokie.

c/ karo tarnybos atlikimas tapo atidėtas - 7457

Tame skaičiuje: - 3314 dėl fizinio nesubrendimo,

- 3402 dėl šeimyninės padėties,

- 635 mokslų ėjimui,

- 15 turto valdymui ir

- 11 kitokių.

d/ nestojo naujokų ėmimo komisijos - 697

Tame skaičiuje : - 232 dėl nežinamų priežasčių,

- 75 dėl teisėtų priežasčių,

- 67 dėl neteisėtų priežasčių,

- 50 mirusių,

- 38 dėl ligų ir

- 235 kaip jau tarnaują kariuomenėje savanoriais.

e/ priimta tikrojon tarnybon vos - 11 227

Iš paduotų aukščiau oficialių mūsų Vyriaus. Štabo Organizacijos Skyriaus žinių matome, kad tik trečdalis visų pašauktųjų tapo priimtas kariuomenei. Išskyrus 1585, nuo karinės prievolės atlikimo atleistų dėl nesveikatingumo, kas sudaro apie 5,2% bendro minėtais metais pašauktųjų skaičiaus, - visi kiti paluosavimai ir karinės prievolės atlikimo atidėjimai, ypač atidėjimas 3402 dėl šeimyninės padėties ir 3314 dėl neva fizinio nesubrendimo, - yra visai nepateisinamas karo prievolės visuotinio atžvilgiu reiškinys. Jis tą principą visai iškraipo ir faktinai paverčia į nieką.

Blogiausia betgi yra tai, kad nepriimtieji lieka karinei neapmokinti. Tiesa, veikiantis karo prievolės įstatymas neva numato, kad vyrai, sveikatos atžvilgiu tinką, bet į kariuomenę nepaimti, turi būti užskaitomi į taip vadinamą naujokų rezervą, kur jie turėtų išeiti tam tikrą, sutrumpintą karinį mokymą:

a/ pagrindinį - 3 mėnesių ir

b/ pakartotinį - po 6 savaites, kas tretį metai.

Bet tas, sutrupintas, mokymas egzistuoja tik ant poperio - teorijoje. Tikrumoje gi - jo niekas nevykdo. Priskaitoma iki sausio 1934 metų naujokų rezerve apie 75 000 vyrų, kurie, išėjus visą karinei prievolei atlikti tinkamumo koštuvą ir pripažinti karo tarnybai tinkamais, - faktiniai lieka karinei visai nepamokinti. Tuo būdu dirbtinai padarytas mūsų ginkluotoms pajėgoms skaudus nuostolis, kurį sunku būtų ir beatitaisyti.

Vienu žodžiu sakant, tie iš naujokų, kurie yra apsukresni, kurie sugeba pritaikyti sau byle kokią paminėtų aukščiau lengvatų, imtinai užskaitymą į naujokų rezervo burbulą, visai nesuderinamą netik su ligybės, bet ir karinės prievolės visuotinio principu, ir moderninės kariuomenės organizavimo atžvilgiu stačiai žalingu, - visi tokie naujokai, ištikrųjų, karinės prievolės atlikimo išvengia, bei nuo jos išsisuka, ir lieka karinei neparuošti. Tas reiškinys, nekalbant jau apie tai, kad jis ir veikiančiam kare prievolės įstatymui yra priešingas, - jis yra stačiai skandalingas moraliu atžvilgiu: aukščiau, paminėtomis, kiekvieną, kas nori karo tarnybos išvengti, viliojančiomis lengvatomis, mes faktinai patys tvirkiname mūsų naujokų kontingentą, pakertame piliečiuose pasitikėjimą lygybe prieš įstatymus ir iš pagrindų ardome mūsų ginkluotųjų pajėgų sistemą.

Praities praktika parodo, kad, vidutinei imant, apie 40-50% ikmetinio mūsų naujokų kontingento pasilieka nuošalyje nuo karinės prievolės atlikimo ir lieka karinei visai neapmokinta.

Metus žvilgsnį atgal, su didele širdgėla priseina konstatuoti, kad kuo ne pusė visų vyrų, tinkama karo tarnybai amžiaus, sveikų ir mylinčių mūsų mažą Tėvynę-Lietuvą, karui ištikus pašauktini prie ginklo, - nėra paruošti, kaip tą ginklą vartoti mylimo krašto laisvai ir politinei nepriklausomybei ginti.

Skaitant apytikriai, kad tik apie 50% naujokų patenką į taikos meto kariuo-

menės eiles ir įgija karinį apmokinimą, pasiremdami Lietuvos Statistikos Metrasčio daviniais apie esamą mūsų krašte vyrų skaičių 20-45 metų amžiaus, gauname sekančią palyginamąją lentelę:

Viso 1932 m. buvo vyrų 20-45 metų	Atmetus 8% netinkamų sveikatos atžvilgiu	Turėtų būti karinei pamokintų	Lieka karinei nepamokintų
a/ nuo 20 iki 34 metų imtinai /maždaug I- os rūšies atsarga/			
237 699	264 684	132 342	132 342
b/ nuo 34 iki 45 metų amžiaus / II- os rūšies atsarga/			
93 306	90 902	45 451	45 451
386 505	355 586	177 793	177 793

Paduotos šioje lentelėje teoretinės cifros apie apmokintų bei kariuomenėje atitarnavusių rezervistų skaičių maždaug supuola su mūsų Vyriausiojo Štabo Organizacijos Skyriaus daviniais. Butent, 1934 m. sausio 1-mai buvo skaitoma rezervistų:

I-os rūšies atsargoje /nuo 21 iki 35 metų / - 121 246 vyrai,

II-os rūšies atsargoje /nuo 35 iki 45 metų / - 22 780 vyrai.

Prie pastarųjų, faktinai turimų, rezervistų skaitlinių reikėtų dar pridėti atsargos karininkus /apie 3200 vyrų/, tikros tarnybos karininkus - 1310 vyrų, taikos metų kareivių 14 031 ir be to, dar priimti domėn, kad į II-ros rūšies atsargą tepri-skaityti vyrai iki 40 metų amžiaus, t.y. tie, kurie tarnavo rusų kariuomenėje tik Didžiojo Karo metu ir Lietuvos kariuomenėje laike kovų už nepriklausomybę. Pridėjus visą tai, mes kaip tik gausime apmokintų /faktinai turimų/ vyrų toki pat skaičių, kaip anksčiau gavome teoretinėje išvadoje, padarytoje pasiremiant Lietuvos Statistikos Metrasčio daviniais. Antra tiek gi /apie 180 000 lieka karinei nepamokinti ir sudaro mūsų ginkluotoms pajėgoms gryną nuostolį. Tai vaizdžiausiai, kaip kas kitas, parodo prie ko mus privedė nesilaikymas karinės prievolės visuotinumui principo ir neturėjimas tvirtos mūsų ginklotoms pajėgoms organizuoti sistemos.

Tuomi dar pasakėme ne viską. Tariamai karinei pamokintieji vyrai - tarnavusieji taikos meto kariuomenėje, ar karinei pasimokinę betarnaujant laike kare rusų ar mūsų pačių kariuomenėse, - šiandiena skaitomi mūsų rezervistų sąrašuose, - militariniu atžvilgiu nėra aukštos vertės medžiaga. Tame irgi esame mes patys kalti, o ne kas kitas. Dėka esamai mūsų ginkluotų pajėgų sistemai, atitarnavę kariuomenėje ir išėję į atsargą kariai, nustoja byle kokie ryšio su kariuomene ir pamiršta gana greitai visą tą, ką jie būdami kariuomenės eilėse išmoko.

Pakartotinių rezervistų mokymų, karinės prievolės įstatymu numatytų, mes taip pat sistematingai nevykdome, kaip nesilaikome pareigos karinei pamokinti visus mūsų krašto piliečius, jei neskaityti vieno - antro atsitiktino rezervistų pašaukimo pakartotiniam mokymui. Kalbamą klaidą mes darome daugiausiai iš tos priežasties, kad veikiantis karo prievolės įstatymas ir rezervistų pakartotinio mokymo atžvilgiu nėra griežtas. Jis sako, kad rezervistai gali būti šaukiami pakartotinam mokymui tik sulig Ministerių Kabineto nutarimo. Kadangi tokį nutarimą susijusių su nemažomis išlaidomis, nelengva gauti, tai visas pakartotinas rezervistų mokymas pasidaro prigulinčių nuo politikos asmenų malonės ir geros valios. Įstatymo normos galė faktinai jau nieko nebereiškia ir mūsų Karo Vadovybei rankos rezervistų mokymui pasidaro surištos: joks sistematingas rezervistų paruošimas yra nebeįmanomas.

Prie ko mus tai veda, aišku kiekvienam, kas moka pažvelgti pirmyn į mūsų ginkluotos pajėgos ateitį. Paskelbus visuotiną mobilizaciją, dabartinė mūsų ginkluotų pajėgų paruošimo sistema duotų mums ne rimtą ginkluotą pajėgą, bet atsilikusių nuo karo mokslo ir be reikiamo vidurinio cemento rezervistų rinkinį, kurį, prieš siunčiant į frontą, prisetų dar pakartotinai mokinti, kaip šaudyti iš šautuvo, nebekalbant jau apie šaudymą iš sudėtingesnių ginklų - kulkasvydžio ir artilerijos pabuklo, ir atlikti nemažą skaičių pratimų lauke, kad priminti taip surinktiems rezervistams apie pagrindinius moderninės taktikos veiksmus.

Lygiagrečiai su nevykdymu visuotino piliečių karinio apmokymo, kaip to pasekmė, - atsiliegame ir mobilizacinio pasirengimo atžvilgiu. Stačiai yra nesmagu ir užsiimti, kad po 15 metų nepriklausomo, valstybinio, gyvenimo tėsame pasirengę, karui ištikus, mobilizuoti vos 4 divizijas. Tokių divizijų skaičių Lietuva jau buvo sukurusi 1920 metų pabaigoje, kuomet kovojome su lenkų generolo Želigovskio smurtu. Tiesa, tai ką mes tada turėjome, nebuvo jokios moderninės divizijos. Tai buvo kariuomenė improvizacijos keliu, paskubomis, suorganizuota, menkai apmokinta ir menkiau apginkluota. Bet ir mūsų priešai tuomet dar nebuvo geriau už mus organizuoti ir geriau apginkluoti. Šiandieną jau turime kitą padėtį. Jau mes su eventualiais mūsų priešais lygintis nebegalime: jie savo ginkluotų pajėgų organizavime nužengė toli pirmyn, mes gi atsilikome, ir, deja, net nerodome didesnes energijas juos nors kiek pasyvyti ir bendrai, militarinei stiprintis, kuomet mums vėl gresia nauji, labai rimti pavojai.

Netik kad numatyta mobilizuoti labai mažas divizijų skaičiaus- kaip minėjome, - vos 4 divizijos bet ir šių divizijų mobilizacinis paruošimas neatitinka strateginėms sąlygoms, kuriose mes esame. Jei neklįstame, minėtų divizijų sumobilizavimas sulig dabartinių mobilizacinių planų reikalauja

mažiausiai 8-10 dienų laiko. Tai yra dėl tokios mažos pajėgos itin daug. Toks ilgas mobilizavimo laikas gavosi tik todėl, kad mūsų kariuomenės mobilizavimo tvarka paimta iš didelės, prieškarinės, vokiečių ginkluotos pajėgos mobilizavimo pavyzdžio, kuris, kaip mažai valstybei, toli gražu nevisai pritaikintinas. Antra, jei skaityti, kad mūsų mobilizacinių planų principai dar nėra taip blogi, tai jų pritaikymas gyvenime, jų realizavimas, yra reikalingas didelių patobulinimų. Jei mūsų kariuomenė būtų organizuota mūsų auksčiau nurodytais teritorialės sistemos pagrindais, tai minėta, ilgoką, mobilizavimo laiką būtų galima daugiau, kaip dvigubai, sutrumpinti...

Strateginės gi sąlygos yra mums labai nepalankios. Mūsų turime kaimynus, kurio jau taikos metu laiko Lietuvos pasieniuose tiek kariuomenės, kad su ja galime kiekvienu momentu pulti, jei tik panorėtumė, be jokios pas save mobilizacijos paskelbimo. Ši aplinkybė stačiai diktuoti - diktuoja mūsų ginkluotoms pajėgoms sunkiai patenkinamą sąlygą sugebėti susimobilizuoti žaibo greičiu, t.y. kol priešas nespėjo didesnėmis pajėgomis įsibrauti į mūsų teritorijos gilumą, nes, pavykus priešui, pavyzdin, pagelba kavalerijos, - įsibrauti į mūsų kariuomenės, besimobilizuojančios, - užpakalį ir sutraukius jos užpakalinius ryšius ir susekimo priemones, mums grėsia didžiausias pavojus savo mobilizacijos nesusipėti praversti ir iš viso, - to pasekmėje, - nei nebesuspėti pareikšti priešui organizuotą pasipriešinimą pirma, negu jo kavalerija, ar kita paslankioji priešojėga, mūsų valstybinę nepriklausomybę bus paglemžusi.

Kad nuo tokio, staugaus, priešojų užpuolimo apsisaugoti, reikalinga turėti nors šiokią- tokią sienų apsaugą, jau taikos metu pasirengusią kiekvienu momentu karinėms veiksmams. Deja, ir sienos priedangos problema esamoje mūsų ginkluotų pajėgų organizacijoje nėra užtikrinta. 1926 metais sudarytieji, vadinamieji, sienos priedangos pulkai /1,5,9 ir 7 p.p./, po to toliau nebuvo tam reikalui baigti parengti. Jie ir po šiai dienai pasipildė naujokais, kuriuos turi mokinti, ir kuri naudojami kaip branduoliai naujų, mobilizuotų, dalių kūrimui, arba privalo dalį karininkų ir puskarininkų išskirti kitų dalių mobilizaciniams tikslams. Nesunku yra iš kalno numatyti, kas su tokiais, tariamai sienos priedangos, pulkais pasidarytų, jei priešas staigiai juos pultų. Jokios abejonės negali būti, kad jie rimtesnio pasipriešinimo puolančiam nei negalėtų pareikšti; vieton to, kad tučtuojau imtis už ginklų, jie, atsižvelgiant esamais mobilizaciniais planais uždėtų ant jų pareigų, turėtų patys pasipildyti rezervistais, išsiskirti dalį savo karininkų ir puskarininkų kadru ir jį, vieton to, kad siųsti pirmyn, - gabentų atgal, kam tai juos perduotų ir t.t. Jei priešojų puolimas pataikintų kaip tik tuo laiku, kai minėtos dalys gauna, arba turi ga-

vusios naujokų, tai, greičiausiai, jose kiltų paniką ir pilnas tų dalių suirimas. Tokia sienos apsauga, kaip ją dabar yra numatyta, mūsų nusimanymu, savo užduoties neatliks ir tik bergždžiai mūsų Karo Vadovybė deda į ją viltį. Ji tos užduoties nepajėgs atlikti tik todėl, kad jos veikimo laisvė jau iš kalno yra paralyžuota visokiais pašaliniais jos atveju, mobilizaciniais ir naujokų mokymo reikalais...

Grįžtant prie bendros ginkluotos pajėgos, kurią mūsų nedidelė valstybė, teoretinei imant, turėtų pajėgti suorganizuoti, apie kurią mes plačiai kalbėjome šio expose ankstyvesniuose skyriuose, matome, kad esamoji kariuomenės organizacija nei organizaciniu, nei mobilizaciniu, nei pagalios, sienos priedangos atžvilgiu, absoliutiškai nepalyginama su mūsų siūlomąja sistema. Turimų dabar, neva pamokintų, rezervistų skaičiaus - 121 246, netik neužtenka mūsų numatytai armijai, mobilizuotai sulig maxemale programa, bet ir jos variantinei organizacijai. Šiai pastarajai, kaip nurodėme pslp.110-111, būtų reikalinga turėti 183 543 rezervistus, prie kurio skaičiaus reikia dar pridėti apie 50 000 rezervistų, gal kiek senesnių metų, - sienos uždangai /paminėtai pslp.46-47/, gelžkelių telegrafo - telefono linijų ir tiltų apsaugai, ir armijos užpakalio tarnyboms papildyti. Drauge paėmus, tai sudarytų 233543 vyrus. Palyginus šią cifrą su tuo, kiek mes dabar turime rezervistų faktinai, prisieina konstatuoti didelį trūkumą - 112 297. Tas trūkumas nedaug tesumažėja, jei ir 22 780 rezervistus senesnių metų /nuo 35 iki 40 m./ priskaitytume.

Taip pat truksta ir daug karininkų. Sulig variantinė mūsų ginkluotos pajėgos organizacija būtų reikalinga turėti:

- a/veikiančiai armijai - 5755 karininkai, ir
- b/ armijos tarnyboms - apie 800 karininkų

Viso : 6555 karininkai.

Dabar gi teturime:

- a/ aktyvioje tarnyboje - 1310 karininkų ir
- b/ atsargoje - 3280 karininkų

Viso 4590 karininkų.

Atrodo, kad truksta apie 2000. Faktiniai betgi truksta daug daugiau, nes iš esamų atsargoje daugelis karo tarnybai nebetinka ir tik yra įtraukti į atsargos ka-

rininkų sąrašus delto, kad jiems dar nesuėję metai išeiti į dimisiją. Antra vertus, jų tarpe yra daug tokių, kurie kaip karininkai yra kompromituoti, arba ant tiek nuo karo dalykų ir karo mokslo atsilikę, kad juos pašaukus kariuomenėn, jokios iš jų naudos nebūtų. Pagalios, į atsargos karininkų sąrašus įtraukta 280 karininkų, kurie mūsų kariuomenėje niekad ne tarnavo. Kas tai dar karininkai, sunku juos ir apibudinti. Greičiausiai tai bus visokie svetimtaučiai: lenkai, rusai arba buvusi raudonarmiečiai ....

Tikslių žinių apie tai, kiek iš paminėtų 3280 atsargos karininkų dar tikėtų karo tarnybai, neturime. Spėjame, kad būtų galima atrinkti iš jų maximum kokius 2000 karininkų. Priėmus tai domėn, manome, kad neperdaug apsiriksime, jei skaitysime turį išviso /su aktyviosios ir atsargos/ apie 3500 karininkų. Truksta, taigi, apie 3000 karininkų, reikalingų tam, kad galėtume mobilizuoti ginkluotą pajėgą, numatytą sulig variantine programa.

Paduoti aukščiau kareivių-rezervistų ir karininkų dideli trūkumai vaizdžiausiai parodo, kaip nepaprastai mes esame atsilikę realybėje nuo ginkluotos pajėgos, kurių teoretinei imant galėtume suorganizuoti. Taip atsitiko daugiausiai tik todėl, kad ginkluotos pajėgos organizavimo srityje, nebuvome pastatę sau aiškaus tikslo, ką norime atsiekti ir neturėjome tam dideliame organizaciniame darbe reikalingo, konkretaus, pleno ir nesilaikėme jokios sistemos.

Kaip iš susidėjusios padėties išbristi, reiktų labai ir labai rimtai pagalvoti. Iš esmės, tėra tik dvi galimybės kaip išlyginti konstatuotus karinei pamokintų kareivių ir karininkų trūkumus:

1/tuojau imtis reikalingų priemonių karinei pamokinti visus, kurie nuo karo prievolės tuo ar kitu būdu išsisukė, arba,

2/ atidėjus p. 1/ paminėtus atsilikėlius visai į šalį, - palikti spręsti tą klausimą laikui, griežtai vykdant ateityje visuotinos karo prievolės principą, t.y. visus, kas tik gali ginklą valdyti ir sveikatos atžvilgiu karo tarnybai tinka, - imti į kariuomenę ir juos rimtai pamokinti.

Jei nebūtume atsilikę ginklavimos srityje, apie ką bus kalba vėliau, tai būtų racionaliau pavartojus pirmą galimybę. Kadangi reikia skaitytis su faktu, kad truksta ginklų, tai nėra prasmės minėtų atsilikėlių mokymui mėtyti pinigus, kurie mums yra reikalingi svarbiausiam, - ginklų įsigijimo, - reikalui.

Taigi paminėtų atsilikėlių mokymą atidedame ir rezervistų trūkumą išlyginti paliekame laikui. Taip nusistačius, kila klausimas per kiek metų, vykdant

griežtai visuotinę naujokų ėmimo kariuomenės dėsni, galėtume kalbamą trūkumą išlyginti? Kadangi iki šiol tebuvo imama apie 50 proc. naujokų kontingento, tai, imant ateityje visus, kurie tik sveikatos atžvelgiu karo tarnybai tinka, susidariusį per 15 metų, mūsų valstybinio gyvenimo karinei pamokintų vyrų trūkumą galėtume išlyginti maždaug per kokius 10 metų, skaitant, kad per tą laiką dalis dabar turimų rezervistų iš karo prievolės ribų spės išeiti arba natūraliai pranyks: mirs, emigruos į užsienį ir t.t.

Ginklų ir amunicijos klausimas. Kiek ir kokių ginklų ir municijos mes faktinai dabar turime ir koks susidaro skirtumas su tuo, kas būtų reikalinga apginklavimui armijos, organizuotos sulig mūsų siūloma variantine programa, seka iš šios lentelės:

Ginklų pavadinimas	Yra reikalinga		Faktinai turime		Trūksta	
	ginklų	municijos	ginklų	munic-os	ginklų	Municijos
Krantų art.	9	4500	-	-	9	4500
Priešorl. art	27	27000	9	9000	18	18000
Taik. priet.	9	-	3	-	6	-
Sunk.gaubic	27	27000	2	2000	25	25000
Sunk.kanuel.	27	27000	1	1000	26	26000
Lengv.gaub	120	24000	30	30000	90	210000
Leng.kanuel.	240	480000	80	80000	160	4000000
Pest.lyd.pb.	194	582000	-	-	291	582000
Tank.zenit. kulk.	269	1095000	150	150000	119	945000
Sunk.kulk.	828	25760000	400		428	
Lengv.kulk.	2745	27450000	1700	60000000	1045	183210000
Šaut.karab.	190000	190000000	75000		115000	
Lengv.tank.	60		12		48	
Tanketes	120	-	12		108	
Šarv.auto	36		10		26	
Naikintv.	36		12		24	
Žvlg.aprt.	72		48		24	
Bombonešių	12				12	
Bombų kg		48000	-	8000		40000
Hidroplan	8				8	
Rank.grant.		950000	-	50000		900000

Trūkstatų ginklų ir amunicijos vertė /apytikriai/:

a/ginklų - 127 672 500 litų,

b/ amunicijos - 156 542 000 litų.

Prie sumos už ginklus reikia dar pridėti apie 30 000 000 litų įsigijimui trukstamų smulkesnių ginklų: pistaletų, kardu, dujokaukių ir trūkstamo ryšių turto. Apskritai imant, visų trukstamų ginklų, municijos ir techninio turto įsigijimui būtų reikalinga apie 300 000 000 litų. Taigi gaunasi milžiniška suma, kurioje turimų ginklų vertė paskęsta, kaip lašas jūroje. Mūsų atsilikimas ginklavimosi srityje yra toks pats didelis, kaip ir organizaciniu atžvilgiu . . .

Pusl.p. 169 nurodėme, kad karinio mūsų tautos apmokėjimo trukumus, vykdydami ateityje griežtai visuotinos karo prievolės dėsnį, pajėgtume išlyginti maždaug į kokius 10 metų, kad prieiti prie ginkluotos pajėgos dydžio, teoretiškai galimo, kurį mes ankstyvesnės šios studijos skiltyse nupiešėme. Reikėtų dėti visas pastangas, kad per nurodytą metų skaičių įsigytume ir visus, mums trūkstamus ginklus ir amunicijos atsargą. Tuo tikslu reikia, pagalios, vieną kartą rimtai apsistoti ties atatinamu ginklavimosi plenu, išdėstyti ilgesniam laukui / 10 metų/, kurio ir griežtai laikytis. Mėtantis, kaip dabar, iš vienos pusės į kitą, mes ir brangiau už perkamus ginklus ir amuniciją sumokome, ir jų nepajėgiame įsigyti. Nustačius ginklavimo plenų, pavyzdin, 10 metų, turėtume kasmet ginklavimosi reikalams skirti po 30 000 000 litų. Kadangi dabar tiems reikalams yra skiriama, maždaug, apie 5 - 7 000 000 litų, tai seka, kad dabartinį mūsų Kr.Aps. Ministerijos biudžetą turėtume padidinti kas met apie 23 - 25 000 000 litų.

Paduotos auksčiau sumos dar nėra joks ginklavimosi planas. Jas paduodant mes tik norėjome parodyti ant kiek mes ginklavimosi atžvilgiu esame atsilikę ir kokion sunkion padėtin, per mūsų pačių klaidą, - nesistematicumą, nesugebėjimą laikytės kokios nors ginklavimosi pleno ir stoką griežtos valios, - pastatėme Lietuvos valstybės gynimo problemą.

Ar paduotos čia didelės sumos, reikalingos mūsų ginkluotąsias pajėgas iš esamos padėties gelbėti, - būtų mūsų krašto ukiui pakeliamos finansinių atžvilgiu, - nesiimame spręsti. Teatsako į tai mūsų finansų ir ūkio sąlygų žinovai. Jei kas nors iš jų drįstų tvirtinti, kad mes reikalaujame ginklavimosi reikalui per daug, - finansinei per didelių aukų, tai į tokį užmetimą mes atsakome tais pačiais žodžiais, kuriais šį mūsų expose pradėjome: valstybės nepriklausomybei ginti jokios aukos nėra per didelės!! Jei už tą didelį idealą aukuojama žmonių gyvybė, tai to labiau tam idealui neturėtų būti gailiama pinigų. Mes dvigubai nusidėsime, jei, taupydami valstybės lėšas įvairiems kitiems, kartais net puošnumo, tikslams, laiku neparupinsime mūsų ginkluotosioms pajėgoms reikalingiausių ginklų ir municijos, ir, kilus karui, pasiūsim jas į frontą beginklius, be pakankamos muni-

cijos atsargos, kad mūsų tautos geriausieji sunus - Tėvynės gynėjai - žūtų kovose su galingesniu už juos ir geriau už juos apginkluotu priesu, be vilties laimėti. Juo ilgiau užtesime reikalingų mūsų tautos ginkluotai pajėgai ginklų ir municijos įsigijimą, tuo ilgiau jos bus persilpnos apginti Lietuvą nuo išorinių pavojų, kurie jai gresia ir tuo daugiau rizikuojame nustoti valstybinės nepriklausomybės, giliai nusikalstant prieš Lietuvos istoriją ir busiančias mūsų tautos kartas, kurios laukia iš mūsų rimto valstybinio darbo ir gražaus paveldėjimo - stiprios, savo jėgoms pasitikinčios ir amžinai laisvos Lietuvos valstybės!!

Baigiant šią mūsų studiją, dar apsisostim trumpai ties metodu, kaip nuo dabartinės, pakrikusios, mūsų ginkluotų pajėgų sistemos ir organizacijos, pereiti prie tobulesnės, mūsų auksčiau nupieštos, teritorialiais pamatais pagrįstos, ginkluotų pajėgų organizacijos,- galimai daugiau išvengiant rizikos, kad laike numatomų pertvarkymų, nebūti priešo užkluptiems nepasirengus sutikti jį ir jam pasipriešinti, nors su dabar faktinai turimais, kad ir nepakankamame kiekyje, ginklais....

Jei mūsų siūlomoji teritorialė ginkluotų pajėgų organizavimo sistema rastų Karo Vadovybės pritarimą, tai jos realizavimą reikėtų padalinti į sekančias fazes:

Pirma faze - pertvarkymai, kurie nėra susiję su esamų dabar mobilizaciniu plėnų pagrindiniu pakeitimu.

Antra faze - pertvarkymai, susiję su minėtų plėnų keitimu, ir

Trečia faze - palaiptinis kariuomenės stiprinimas, suderintas su ginklavimos programa.

Pirma faze

Pirmoji faze apimtų karo prievolės ir kitų įstatymų atatinamą pakeitimą, Kr. Aps-gos Ministerijos centro organų pertvarkymą ir sienos priedangos sudarymą.

Ypač yra svarbus sienos priedangos sudarymas. Kol šis klausimas nėra tinkamai išspręstas ir kol faktinai neturime sudarę militarinę patikimos sienos priedangos, atsižvelgiant, kad Lietuvai gresia aktualus išoriniai pavojai,- būtų, mūsų nuomone, stačiai rizikinga imtis gilesnių esamos mūsų kariuomenės pertvarkymų, susijusių su veikiančių jos mobilizacinių plėnų pakeitimais.

Kaip turėtų būti sienos priedanga mūsų sąlygose organizuojama, jau esame nurodę / žiūr. puslp. 46-49/. Čia dar pastebėsime, kad pirmąją šios problemos dalį - sienos užtvartą - galima organizuoti kiekvienu momentu, nes ji visai nepriklauso nuo tokios, ar kitokios kariuomenės organizavimo sistemos. Antroji sienų priedangos problemos dalis - apsaugos rinktinių sudarymas - jau sudėtingesnis dalykas, nes paliečia esamąją kariuomenę. Bet vistiek ne ant tiek, kad esamąją

kariuomenės organizacija keisti iš pagrindų. Faktinai eina kalba tik apie tam tikrą žmonių pergrupavimą esamos kariuomenės ribose, t.y. jos viduje: sutelkimo į numatomas sienos apsaugos rinktinėms sudaryti kariuomenės padalinius pamokintų kareivių, išėjusių naujokų mokymą kitur ir atpalaidavimą sienos priedangos dalių nuo mobilizacinio ir naujokų mokymo apsunkinimų.

Atsižvelgiant, kad šiuo metu, dėl stokos ginklų, ir prie mūsų geriausio noro daugiau, kaip 4 divizijas, nenumatome mobilizuoti, tai sienos apsauga dargi galėtų būti mažesnė, kaip kad mes nurodėme šios studijos teoretinėje dalyje. Ypač esame priversti daboti kuo didesnės ekonomijos atžvilgiu, kurios užlaikymas taikos metu yra labai brangus ir kurios mes turime labai mažai. Manytume, kad vieton kaval. divizionų, būtų galima laikinai pasitenkinti priduoant apsaugos rinktinėms po vieną atskirą eskadroną, sustiprintą sunk. kulk. būriu. Sienos priedangos eskadronai mobilizaciją paskelbus, pasidaro automatiškai mobilizuotų divizijų žvalgomaisiais organais. Šis momentas yra labai svarbus taktikos atžvilgiu, nes tuo būdu jau pradžioje eventualus ginkluoto konflikto, mobilizuojamos divizijos turėtų žinių betarpiai iš savo žvalgomųjų eskadronų apie tai, kas dedasi rajonuose, kur karo veiksmai užsimezgė. Sienos apsaugos rinktinių skaičius pasilieka toks, kaip mūsų šios studijos pradžioje buvo paminėta, t.y. išviso - trys, sekančios sudėties : po 1 pėst. pulką, plius po 1 lengv. art. grupę ir plius po 1 atsk. kaval. eskadroną. Jų sienos saugojimo barai:

a/ Ukmergės baras:

su centrine pozicija rajone Ukmergės;

b/Suvalkijos baras:

su centrine pozicija linijoje Marijampolė - Vilkaviškis, ir 1 - nu batalionu rajone Kaišėdorių;

c/Žemaitijos baras:

su centrine pozicija rajone Tauragės;

Kai dėl pajūrio apsaugos, tai prisieitų formuoti naują kariuomenės - atsk. dviratininkų bataljoną Klaipėdoje.

Apsaugos rinktinių prieš Latviją, su kuria yra normalus, draugiški santikiai, manytume, kad nebūtų reikalinga, nes iš čia staigaus puolimo vargu ar prisieina laukti. Bet ir iš šios pusės būtų naudinga apsisaugoti nors pagalbą sienos užtvartos, kurios tikslas būtų aklaui užtvirti sieną, kad nepraleisti Lietuvai nedraugingų kaimynų /pav. Lenkijos su Vokietija/ . . .

Sudarytą mūsų čia nurodytą, kiekvienu momentu pasirengusių ginkluotam veikimui, sienos priedangą, mūsų Karo Vadovybė jau galėtų su ramesnia nuo-

taika imtis galesnio mūsų kariuomenės pertvarkymo, susijusio su mobilizacinių plėnų pagrindiniais pakeitimais, kuris reikalauja nemažo laiko, ypač kol naujoji kariuomenės organizacija ir nauji mobilizaciniai planai nesistabilizuos . . .

Antra faze.

Antroji faze apima esamosios kariuomenės rikiuotės dalių pertvarkymą, naujos karo organizacijos pravedimą gyveniman, paruošimą ir realizavimą naujų mobilizacinių plėnų, pagalios Lietuvos Šaulių ir Lietuvos Savanorių Sąjungų pritaikymą naujos karo organizacijos reikalams, kaip mūsų buvo nurodyta pslp. 141-159. Visa tai yra tokios rūšies dalykai, nuo kurių gero ar blogo išsprendimo prigulės netik tolesnis naujos karo organizacijos sistemos sklindus vykdymas, bet ir mūsų ginkluotų pajėgų ateitis. Sprendžiant kalbamus klausimus, turėtų būti griežtai atsižvelgiama to, ką mes jais norime atsiekti, t.y. prie kokios organizacijos einame. Jei neturėtume aiškaus plano, kaip atlikus esamos kariuomenės pertvarkymą, toliau mūsų ginkluotąsias pajėgas vystyti, tad geriau jokių pertvarkymų nei nedaryti, nes neapgalvotų, neplaningų, esamos kariuomenės pertvarkymų pasekoje prieitume ne prie ką nors geresnio, bet prie dezorganizacijos. Ką mes siūlomais žemiau esamos kariuomenės pertvarkymais norime atsiekti ir kokie galėtų būti tolesni plenai mūsų ginkluotoms pajėgoms vystyti, bus kalba sekančioje fazėje /trečioje/.

Kalbant tuo tarpu tik apie faktinę esamosios kariuomenės pertvarkymą ir perėjimą prie teritorialinės karo organizacijos, turime visų pirma konstatuoti, kad siūlomas pertvarkymas nėra joks idealis dalykas, bet skaudi pasekmė to, ką mes šiandien faktinai turime, t.y. jis pereina nuo to, kiek faktinai turime karininkų ir puskarininkų, kiek faktinai turime pamokintų rezervistų ir svarbiausia,- nuo to, kiek faktinai turime ginklų, ir amunicijos ir kitokio kariuomenės turto. Būtų visai nerealus dalykas paruošti labai skaitlingos kariuomenės mobilizavimo projektus, jei tai kariuomenei apginkluoti neturime ginklų.

Mes jau minėjome, kad, atsižvelgiant turimų ginklų skaičiaus, realiai imant, tegalėtume šiandieną šiaip-taip apginkluoti vos 4 divizijas. Ši tai divizijų skaičių ir prisiekina imti kaipo išeities bazę tolesniam mūsų ginkluotų pajėgų stiprinimui ir su tuo susijusiom esamos, taikos meto, kariuomenės atitinkamam pertvarkymui. Atsižvelgiant tokios, tiesa sakant, labai skaudžios išvados, bet tikros realybės, manytume, kad būtų galima perėjimui prie sekančio mūsų ginkluotųjų pajėgų tobulinimo šuolio, priimti čia paduodamą naują taikos meto kariuomenės organizaciją, kad ir labai apkarpytą, bet duodančią galimybę ateityje, palaipsniui, sistemingai, progresuoti pirmyn.

I. Kr.Aps-os Min-ja ir Karo Vadovybė

Paminėta pslp.27-42

II. Sienų priedanga

Paminėta pirmoje fazėje

III. Teritorialo kariuomenė

Padalinta į trys karo apygardas, kaip dabar, plius kariuomenės padaliniai, neįeina į organizacinę karo apygardų sudėtį.

A. Karo Apygardų taikos meto buveinės

- I- os Karo Apygardos - Panevėžyje
- II- os „ „ - Panemunėje/prie Kauno
- III- os „ „ - Šiauliuose

B. Karo Apygardų organizacinės sudėties dalys

I- ma Karo Apygarda

a/Pėstija.

2 terit.pėst.pulkų štabai

2 terit.pėst.puskarininkių mokyklos

6 terit.pėst.bataljonai

b/Artilerija

1 lengv.artil.terit.pulko štabas

1 artil.puskarininkių mokykla

2 terit.artil.grupės

c/Kavalerija

1 terit.kaval.pulko štabas

1 kaval.puskarininkų mokykla

2 terit.kaval.divizijonai

d/Pionieriai

1 atsk.terit.pionierių kuopa

e/Ryšinkai

1 atsk.terit.ryšių kuopa

r/Žandarmerija

1 karo žandarų būrys prie Karo Apyg. Štabo

II- ra Karo Apygarda

Tokios pats sudėties, kaip I-ma

III- čia Karo Apygarda

Tokios pat sudėties, kaip I-ma

IV. Dalys, neįeinančios į Karo Apygardų esminę sudėtį

1 aviacijos pulkas /kaip dabar/.

1 mišrus artil.pulkas, susideda iš:

- 1 prieš.artil.grupės

lengv.artil. /kiek liks suformavus teritorial.ir sienos priedangos art.grupes/

- sunk.artil.užuomazgos.

1 šarvuotųjų rinktinės, susidedančios iš:

- 1 tankų kuopos

- 1 šarv.aut.būrio.

1 pion-pontonierių bataljonas,

- prie jo - 1 pionierių eskadronas,

1 radio-ryšių bataljonas,

- prie jo - 1 rait.ryšių eskadronas

- 1 geležinkelių kuopos
- 1 auto-motociklų kuopos

V. Kadro mokyklos

- 1 Karo Akademija
- 1 Karo Mokykla, susidedanti iš:
  - pirmo skyriaus - bendro visoms ginklų rūšims,
  - specialių skyrių: pėstininkams, artileristams, kavaleristams, pionieriams ir ryšininkams.

- 1 Aviacijos mokom.eskadrilė su lakūnų mokykla prie aviacijos pulko.
- 1 Sanit.puskarininkių mokykla, Karo Sanit.Virš-ko žinioje,

- 1 Veterin.puskarininkių ir kalvių mokyklos, Karo Veterinarijos Viršininko žinioje,

- 1 Ginklininkų mokykla, Ginklavimo Viršininko žinioje.

V. Kauno įgulos štabas

Vienas - Kaune,

- 1 sargybų bataljonas iš 3-jų pėst.kuopų, pačiliui paimamų iš sienos priedangos pėst.pulkų 4 mėnesiams,

- 1 karo žandarų kuopa /dabartinė karo polic.kuopa/.

Iš paduotos anksčiau schemos, matome, kad priseitų:

a/ naujai suformuoti:

- 1 dvirat. bataljoną pajūrio apsaugai,
- 2 terit. Kavalerijos divizijoms,
- 3 atsk. terit. pionierių kuopas,

3 atsk. terit. ryšių kuopas,
1 pionierių eskadroną prie pion. - pont. bataljono,
1 rait. ryšių eskadroną prie radijo ryšių bataljono,
3 karo žandarų būrius prie Karo Apygardų štabų.

b/ išskirti iš esamos kariuomenės dalių:

6 terit. pėst. pulkų štabus,
6 terit. pėst. puskarininkių mokyklas,
18 terit. pėst. bataljonų,
3 terit. art. pulkų štabus,
3 artil. pusk-kų mokyklas,
6 terit. artil. grupes,
3 terit. kaval. pulkų štabus,
3 kaval. pusk-kų mokyklas,
4 terit. kaval. divizijonus,
ir 3 kaval. eskadronus sienų priedangai.

Taikos metu kariuomenės, nurodytu būdu perorganizuotos, užlaikymas, atsižvelgiant anksčiau padaryto piniginio apskaitliavimo, brangiau turbūt neatsieitų, kaip dabar, nes tuo tarpu mes dar nesiūlome įvesti apygardose atskiras dviratininkų kuopas, ir be to, vieton pionierių ir ryšių bataljonų, tuo tarpu būtų galima pasiteirauti priduoiant Karo apygardoms tik po pionierių ir ryšių kuopas. Atidėta ateičiai krantų baterijos sudarymas, esamos aviacijos padidinimas ir terit. rait. art. terit. baterijų įvedimas. Kai dėl naujos kariuomenės dislokacijos - išskirstymo

sulig teritorialėmis, mūsų anksčiau nurodytomis, sritimis, tai, manome, kad tai nenugalimų kliūčių nesudarys. Visų pirma, II-ros karo apygardos srityje turime ikvaliai kareivinių, užsilikusių nuo rusų laikų, išskyrus gal tik Kaišedorys ir Šakius. Bet ir čia, jei neklystame, patalpų klausimą būtų galima išspręsti gražinus Kr. Aps-gos Ministerijai kareivinę Straveninkuose ir, rodos, Naumiestyje. Kiek sunkiau būtų su kitų dviejų Karo apygardų dalių sutalpinimu. III-je karo apygardoje būtų galima atgauti buv. kareivines Raseiniuose, Varniuose ir rodos dar Jurbarke. Bet I-je karo apygardoje, rodos nuo rusų laikų jokių kareivinių neužsiliko, jei neskaityti vokiečių pastatytų barakų Kūpiškyje. Kareivinių stoka I-je ir III-je karo apygardose betgi neturėtų mus bauginti ir varžyti mūsų sumanymų kariuomenei pertvarkyti naujais, teritorialiais, pamatais. Kai kurias atskiras teritorialės dalis minėtų apygardų būtų galima laikinai patalpinti drauge, t.y. po keletą esamose Panevėžyje, Šiauliuose ir kt. areivinėse. Antra, būtų kaikur galima kareivinių reikalui pritaikyti dvarų centrų ir kitias privatiškas ar valdiškas patalpas, tuo labiau, kad teritorialių dalių žmonių sudėtis yra visai nedidelė ir jai sutalpinti daug vietos nei nereikia. Svarbu nors provizorinei jas kur padėti, galimai arčiau prie savo teritorialių sričių, kol nebus joms speceliai pastatydintos kareivinės, pavyzdin, kad ir mūsų paminėtu būdu /žiūr.puslp.103-104/. Jei, pagalios, pageidaujamoje srityje jokiu būdu nebūtų galima surasti tos srities teritorialei dalei tinkamų patalpų, tai tokią dalį tektų patalpinti laikinai kiek toliau nuo jos teritorialės srities centro, su sąlyga, kad ji vistiek bus papildoma savo srities naujokais, pakartotinus rezervistų mokymus ves su savo srities rezervistais ir, kad jos mobilizaciniuose planuose bus numatyta papildymas paminėtais, t.y. kalbamos dalies teritorialės srities rezervistais. Tai, žinoma. Mobilizacijos pravedimą kiek pailgintų, bet šis reiškinys bus išimtino pobūdžio ir su laiku, pastačius tokiai dalei kareivines, savaime atpuls.

Mobilizacinis paruošimas. Savaime suprantama, kad lygegrečiai su taikos meto kariuomenės pertvarkymu, turi eiti ir jos mobilizacinis paruošimas sulig naujų mobilizacijos plėnų, pritaikintų naujai kariuomenės organizavimo sistemai. Kaip mūsų aukščiau paduota taikos meto kariuomenė turėtų išsivystyti į karo meto kariuomenę yra visai nesudėtingas dalykas, nes mobilizuojame vos nedidelę karo pajėgą. Tuo tikslu būtų galima numatyti sekantį mobilizacinį išvystymą:

Vyriaus. Karo Vadovybė - kaip nurodyta puslp. 105 ir 113/
Karo apyg. Štabai - pavirsta mobilizuotų divizijų štabais,
Kauno įgulos štabas - Kauno įtvirtinto rajono divizijų štabu,
Kaval. Inspekcija - Kavalerijos divizijos štabu,

Pėstininkų dalys:

6 terit. pėst. pulkų štabai - sudaro 6 mobil. pėst. pulkų štabus,
13 terit. batalionų pasipildo iki karo meto etatų,
5 sienos priedangos pulkai pasipildo iki karo meto etatų,
6 pėst. pusk-kų mokyklos sudaro branduolius 6 atsarg. batalionų.

Artilerijos dalys:

3 terit. art. pulkų štabai - sudaro 3 mobil. at.pulkų štabus
6 terit. Art. Grupės - pasipildo iki karo meto etatų,
3 sien. Pried. Art. Grupės - pasipildo iki karo meto etatų,
1 mišr. Art. Pulkas - pasipildo iki karo meto etatų,
3art. Pusk - kų mokyklos - sudaro branduolius 3 art. Ats. Grup.

Kavalerijos dalys:

3 terit. Kaval. Pulkų štabai - sudaro 3 mobil kal. Pulkų štabus,
6 terit. Kav. Divizionai - pasipildo iki karo meto etatų,
3 atsk, sienos pried. Eskadronai - pavirsta mobil. Div-jų žvalg. Eskadro-
nais
3 kav. Pusk-kų mokyklos - sudaro branduolius 3 kav. Ats. Div-jon,

Pionieriai:

Pion.-pont. Batalionas - padidinamas iki karo meto etatų,
3 atsk. Terit. Pion. Kuopos - padidinamos į 3 diviz. Pion-rių batalionus
1 kaval. Pion-rių kuopas - padidinama į divizioną.

Ryšininkai:

Radio- ryšių batalionas - pasipildo iki karo meto etatų,
3 terit ryšių kuopos - padidinamos į 3 diviz. Ryšių batalionus.
Kav. Ryšių eskadronas - padidinamas į kav div. Ryšių div-ną,

Dviratininkai:

Atsk. Dviratininkų batalionas - padidinamas į dvirat. Pulką.

Aviacija:

Aviacijos pulkas - padidinamas iki karo meto etatų

Šarvuočiai:

Šarv. Rinktinė - pasipildo iki karo meto etatų.

Be to, formuojamas šarv. Traukinių batalionas

Gelžkeliečiai:

Gelžk. Kuopa - padidinama į gelžkelių batalioną.

Auto-motociklai

Auto-moto kuopa - padidinama į autobatalioną ir motociklistų kuopą.

Karo žandarai:

Karo žand kuopa prie Kauno įgulos štabo padvigubinama (viena tų kuopų - karo vadovybės būstinei)

3 karo žandarų būriai prie Karo Apyg. - paverčiami į kuopas.

Tarnybos:

Armijos tiekimo aparatas pasipildo iki karo meto etatų.

Divizijų tarnybų organai formuojasi mobilizaciją paskelbus.

Mobilizaciją įvykdžius, turėtume armiją, susidedančią iš:

3 divizijų turinčių po

3 pėst. pulkus

1 artil. Pulką

1 pionierių batalioną

1 ryšių batalioną

1 raitų žvalgų eskadroną

1 karo žandarų kuopą, ir

Atitinkamas divizines tarnybas

1 kaval. Diviziją iš:

3 kaval. Pulkų kiekviename po 2 divizionus

1 kaval. Pionierių divizioną

1 rait ryšių diviziono, ir

Atitinkamų divizijinių tarnybų.

1 dviratininkų pulką, kurį būtų galima priduoti kaval. Divizijai kaipo smūgio elementą,

Sekančių dalių, neįjeinančių į kariuomenės vienetų sąstatą:

1 aviacijos pulką

- 1 mišr artil. Pulką
- 1 šarvuočių rinktinę
- 1 pion.-pont. Batalioną,
- 1 radio-ryšių batalioną.
- 1 gelžkelių batalioną
- 1 auto batalioną
- 1 motociklistų kuopą, ir
- 1 karo žandarų kuopą prie Karo vadovybės.

4-ji divizija - Kauno įtvirtinto rajono divizija - būtų suvestinė. Jai taikos metu nėra mobilizacinių branduolių. Paskelbus mobilizaciją, ji sudaroma ant greitųjų iš sostinės valdininkijos, karinei - patriotinių organizacijų, sargybų bataliono ir eventualiai sutraukiant atsargos batalionus į vieną vietą. Artilerija šiai divizijai pridudama iš mišraus atr. Pulko; pionieriai - iš pion.-pont. Bataliono, pavyzdin išplečiant kurį nors vieną to bataliono kuopų. Tuo pat metodu sudaromas ir tos divizijos ryšių batalionas.

Kadangi kone visos teritorialės kariuomenės dalys tik papildomo iki karo meto etatų, bet nesimobilizuoja, t.y. labai neturės prasiplėsti, - ir pagrindinis karininkų ir puskarininkų kadrų maždaug liktų savo vietose, tik kiek sustiprintas, tai galima tikėtis, kad prie visų teritorialės sistemos mobilizacinių patogumų, paduota ankščiau nedidelė armija galėtų susimobilizuoti labai greitai. Bent 3 pirmos linijos divizijos turinčios turėtų mobilizacinius branduolius taikos metu, ir branduolys ketvirtoji divizija Kaune, nei kiek neabejojama, kad į dvi-tris dienas tikrai suspėtų susimobilizuoti, jei, žinoma, jų mobilizaciniai planai bus tiksliai paruošti ir tinkamai įgyvendinti.

Ši maža armija absorbuotų, skaitant su armijos tarnybomis, maždaug apie 93000 kareivių - rezervistų ir apie 2800 karininkų. Reiškia liktų dar apie 28000 rezervistų nesunaudota. Bet, deja, jų nėra kaip mobilizuoti, nes jų apginklavimui neturime reikalingų ginklų.

Numatytas kariuomenės pertvarkymas turėtų būti skubiai paruoštas ir įgyvendintas ne vėliau kaip iki sekančių metų/1935/pavasario, nes paprastai, atėjus pavasariui, padidėja įvairūs išoriniai pavojai, kurių atrėmimui reikia būti visados pasirengusiems. Antra, kiekvienas, didesnis kariuomenės pertvarkymas visados įneša kariuomenėje laikinos netvarkos, kuri pranyksta tik po tam tikro laiko, kada pertvarkyta kariuomenė vėl susigužėja, kada jos viršinininkai ir žemesnieji vadai susipranta su savo naujomis pareigomis ir nauja aplinka. Ši, visai natūrali, reiškinį neprivalome pamiršti, užsimojant naują kariuomenės pertvarkymą, tuo

labiau, kad visokių jos pertvarkymų iki šiol jau yra nemažai buvę, tik deja nevisados pateisinamų.

Kartu su taikos meto kariuomenės pertvarkymu, turi vykti ir mūsų pusiau-karinių organizacijų - Lietuvos Savanorių Sąjungos ir Lietuvos Šaulių Sąjungos, - pertvarkymai ir pritaikymai toms dviem organizacijom mūsų sumanytų pavesti svarbių mūsų ginkluotos pajėgos stiprinimo uždavinių. Ypač svarbu, kad skubiai būtų pertvarkyta Lietuvos Šaulių Sąjunga, kuri, prisitaikius prie naujos mūsų kariuomenės, teritorialės, sistemos, turėtų globą ant mūsų rezervistų, apie kurios didelę karinę reikšmę mes jau pakankamai plačiai nušvietėme studijos 151-159 pslp.

Tikslas būtų atsiektas, jei Šaulių Sąjunga, taip pat, kaip kariuomenė, iki sekančių metų pavasario sugebėtų sutraukti į savo rikiuotės dalis bent gariausiuosius rezervistų, kurie dabar yra palaidi ir nuo kariuomenės perdaug atitolę.

Trečia fazė

Ši fazė apima eilę etapų - šiuolių, - kuriais mūsų ginkluotąsias pajėgas turėtume sistemingai stumti pirmyn stiprinimo ir, bendrai, progreso linkme.

Bet pirm negu tuos šuolius užsibrėžti, tenka dar baigti išlyginti trūkumus numatomų dabar mobilizuoti divizijų. /4/ apginklavimui. Tuo tikslu reikėtų dėti visas pastangas, kad per ateinančius metus /1935 m./ įsigytume sekančius dalykus :

- Pabuklus vienai sunk. Artil. Grupei,
- Pabuklus vienai rait. Artil. Grupei,
- Trukstamų dalį pabuklų 4-tos diviz. Artil. apginklavimui,
- Pėst. Lydimuosius pabuklus visų 4 divizijų pėst. pulkams,
- Dasipirkti 3 lengv. tankus ir 23 tanketes /vienam bataljon/
- Dasipirkti 2 šarv. automobilius,
- Vieną hidroplanų eskadrilę,
- Trukstamų dalį pionierių ir ryšių turto,

Dapirkti trūkstamas mašinas:

a/ pėstininkų milicijai/ sautuvų ir kulkasv/ gaminti,

b/ šautuvams ir karabinams fabrikuoti.

Į 1935 metų galą, kai reikalingi ginklai bus gauti, padaryti organizacijos srityje štai ką:

Artilerija:

Mišr. artil. pulko padaryti šiuos pakeitimus:

- sudaryti vieną sunk.artil.grupe,
- priešorlaiv.artil.grupe palikti, kaip buvo,
- sudaryti vieną lengv.artil.grupe ir
- vieną rait.artil.baterija.

Numatyti to mobil. pulko plane:

- lengvartil.grupes išplėtimą į artil.pulką 4 - tai div - jai
- rait.art.baterijos - į rait.artil.grupe.

Pėstija:

Sudaryti sienos pried.pėst.pulkuose pėst. lydim. pabuklų kuopai ir atsk.terit. pėstin.bataljonuose - lydim.pabuklų būrius.

Kavalerija:

Sudaryti teritor.kaval.divizijonuose lydim. Pabuklų būrius.

Šarvuočiai:

Numatyti mobil. Plenuose išplėtimą:

- tankų kuopos - į tankų bataljoną,
- šarv.auto būrio - šarv.auto kuopą.

Aviacijai:

Suformuoti hidroplanų eskadrilę Klaipėdoje.

Išlyginus paminėtus čia aktualiausius trūkumus, jau būtų galima prie tolesnio, sistemingo, mūsų ginkluotų pajėgų didinimo, suderinto su atatinamos ginklavimosi programos vykdymu. Tuo tikslu, pavydin, galima numatyti sekančią trimečių eilę:

1 - as trimetis.

(1936, 1937 ir 1939m.)

tikslas - padidinti mobilizuotumą armiją iki 55 divizijų.

Išgytini ginklai:

- pabuklai vienam lengv.artil.pulkui,
- pabuklai vienai sunk.artil.grupei,
- pabuklai vienai priešorl.artil.grupei,
- Lydin. pabūklai 3 pėst. ir 1 kaval. pulkui,
- Priešt. -priešorl. kulkasv. vienai divizijai,
- Sunk. ir lenv. kulkasv. vienai divizijai,
- Lengv. tankų 20 ir tankečių 40- vienam tankų batalionui
- Šarv. automobiliai, 12- vienai šarv. autokuopai
- Vieną bombonešių eskadrilę,
- Vieną tolim. žvalg. eskadrilę,
- Vieną artim. žvalg. eskadrilę,

- Atatinkamą pionierių ir ryšių turtą, ir
- Mašinas artil. ir pėstin. lydim. pabūklų municijai gamint

Pasigaminti:

- Šautuvus vienai divizijai,
- Karabinus vienam kaval. pulkui ir artilerijai,
- Atatinkamą artil. ir pėstin. municijos atsargą,
- Visą dangą ir rangą vienai divizijai, naujoms art. dalims, naujam kaval. pulkui ir t.t.,
- Gurguolės vežimus, lauko virtuves ir t.t.,
- Sanitarijos ir veterinarijos turtą.

Organizaciniai klausimai:

Kai reikalingi ginklai bus gauti, reikėtų padaryti štai ką:

a/Pėstijas

Mobil plenuose vienos iš karo apygardų, kuriai išorinis pavojus tuo metu būtų aktualesnis, numatyti terit. batalionų /6/ praplėtimą į pulkus/6/, terit. pulkų štabų/2/ - į divizijų štabus/2/.

b/Artilerija:

punkte a/ paminėtos karo apygardos artil. pulkų papildyti viena sunk. artil. Baterija ir pulko mobilizaciniuose planuose numatyti išplėtimą:

terit. lengv. artil. grupių/2/ - į lengv. artil. pulkus /2/, sunk. artil. baterijos- į sunk. artil. grupę.

Priešorl. artil grupę išskirti iš mišraus artil. pulko į savystovią, atskirą priešorl. artil. grupę, kurios mobil. plenuose numatyti jos išplėtimą priešorl. artil. pulką, laikinai iš 8-jų grupių.

c/Pionieriai: punkte a/ paminėtos karo apygardos atsk. pionierių kuopą

Performuoti į terit. pionier. bataljoną, susidedantį iš 2-jų pionierių kuopų ir 1-mos pion. - pont. Kuopos. To bataliono mobil. plenuose numatyti minėtų kuopų išplėtimų: į 2 pion. batalionus mobil. dviem divizijom ir į 1-mą pion. - pont.

Batalionų korpuso pionierių.

Ryšiai:

Punkte a paminėtos karo apygardos atsk. ryšių kuopą performuoti į ryšių batalionų iš 3-jų kuopų, kurias, mobil. atsitikime, praplėsti į 2 ryšių batalionus mobil. 2 divizijom ir į 1-mą ryšių batalioną korpuso ešelone.

Kavalerija:

Punkte a paminėtos karo apygardos sienos priedangos atsk. kaval. eskadroną performuoti į kaval. divizioną iš 2-jų eskartonų, kurie, mobilizaciją paskelbus, taptų mobil. divizijų dviejų raitų žvalgų eskadronais.

Kalbamos karo apygardos mobil. planuose numatyti terit. kaval. divizijų 2-jų išplėtimų į du kaval. pulkus, o terit. kaval. pulko štabą - į kaval. brigados štabą.

Šarvuočiai:

Šarv. auto būrį performuoti į šarv. auto kuopą, o tankų kuopą į tankų batalioną. Numatyti mobil. planuose pirmosios išvystymą į šarv. auto batalioną iš 2-jų kuopų ir antrojo - į tankų pulką iš 2-jų tankų batalionų.

Aviacija:

Padaryti aviacijos pulke organizacinius pakeitimus šio pobūdžio:
suformuoti papildomai 1 bombon., 1 tolim. žvalg. Ir 1 artim. žvalg. eskadriles.

2-ras

Tikslas: - padidinti mobilizuotinią armiją iki 6 divizijų.

Išigyti ginklai:

- pabuklai vienam lengv. artil. pulkui,
- pabuklai dviem maž. artil. grupėm.

- Pabuklai vienai rait. Artil. Grupei,
- Pabuklus 3 pėst. Ir I kaval. Pabuklui,
- Priešt. Ir priešor. Kulkosv. Vienai divizijai,
- Suak. Ir lengv. Kulkasvaidžius vienai divizijai,
- Lengv. tankų - 20 ir tankečiu - 40 - vienam batalijonui,
- Šarv. auto 12 - vienai kuopai,
- 1 naikintuvų eskadrilę,
- 1 artim. Žvalg. eskadrilę,
- atatininkų pionierių ir ryšių turta.

Pasigaminti:

- Šautuvus vienai divizijai
- Karabinus vienam kaval. Pulku ir artilerijai,
- Atatininkų artil. Ir pėstin. municijos atsargų,
- Atitinkamą dangos ir rangos kiekį,
- Gurguolės vežimus, lauko virtuvės ir t.t.
- Sanitarijos ir veterinarijos turtą ir t.t.

Organizaciniai klausimai:

Kai reikalingi ginklai bus įgyti, ar pagaminti, - padaryti sekančius organizacinius papildymus:

A/Pėstija: - analogija su 1 - ojo trimečio organ. Papildymais, tik kitoje, sekančioje iš eilės, karo apygardoje.

B/Artilerija: -

- teritor. artilerijos atžvilgiu - analogija su 1- mu trimečiu
- vien, iš naujai įsigytų sunk. Artil. pabuklų grupių pavesti sunk. artil. pabuklų grupių pavesti sunk. artil. atskirai grupei / armijos/, kurią atsitikus mobilizacijai išplėsti į sunk. artil. pulką, laikinai iš 2 - ūjų grupių,
- kitos suak. artil. grupės pabuklus pavesti artil. pulkui, tos karo apygardos, kuri stiprinama. Tuo tikslu taikos metu sudaryti tame pulke vien terit. Sunk. artil. bateriją, kurią mobilizaciją paskelbus, išplėsti į sunk. artil. bateriją, kurią mobilizaciją paskelbus, išplėsti į sunk. artil. grupę.
- Rait. Artil. grupės pabuklus padėti karo apygardos artil. pulko, prie kurie suformuoti vieną rait. artil. teritor. bateriją, kurią, paskelbus mobilizaciją, išplėsti I rait. artil. grupę.

C/ Prioritetai: - analogija su 1 - u trimečiu,

D/ Ryšiai: - analogija su 1 - u trimečiu,

E/ Kavalerija: - analogija su 1 - trimečiu,

F/ Šarvuočiai: numatyti šarvuočių mobil. Planuose išplėtimą:

- tankų bataljono - 1 pulką jau nebe iš 2 - ūjų, bet iš 3 - ūjų bat.
- Šarv. auto kuopos - į bataljoną iš 3 - ūjų kuopų.

G/ Avijacija:

Papildomai formuoti 1 naikint. eskadrilę, 1 artim. žvalg. eskadrilę.

3 - čias trimetis

/1942, 1943 ir 1944 m./

tikslas: - padidinti mobilizuotą armiją iki 8 divizijų. Minime ne 7 bet 8 divizijas, nes įvykdžius visose trijose karo apygardose aukščiau nurodytus mobilizacinius padvigubinimus, gautume 6 divizijas, plus Kauno įtvirt. rajono diviziją,

plius vieną diviziją, suvestą iš sienos pried. pėst. Pulką ir artil. grupių, nes tos dalys nesimobilizuoja.

Įsigytini ginklai:

- pabuklai vienam lengv. artil. pulkui,
- pabuklai vienai sunk. artil. grupei,
- pabuklai vienai priešor. Artil. grupei,
- pabuklai vienai rait. artil grupei,
- Pabuklai 3 pėst. pulkam ir 1 kaval. pulkui,
- priešorl. Prieštank. Kulkosvydžiai vienai divizijai,
- sunk ir lengv. kulkosvydžiai vienai divizijai,
- 1 naikint. eskadrilė,
- 1 bombardavimo eskadrilė,
- 1 tolim. Žvalg. eskadrilė,
- atatinkamą pionierių ir ryšių turta,

Pasigamintini:

- šautuvai vienai divizijai,
- karabinai vienam kaval. pulkui ir artilerijai,
- atatinkama artil ir pėstin. municijos atsarga,
- atatinkamas dangos ir rangos kiekis,
- gurguolės vežimai, lauko virtuvės vienai divizijai,
- atatinkamas sanitarijos ir veterinarijos turtas ir t.t.

Organizaciniai klausimai:

A/ Pėstija: analogija su 1 - ju trimečiu.

B/ artilerija:

- lengv. artil. atveju - analogija su 1 - ju trimečiu,
- sunk. artil. grupės atveju - “ “ “
- rait. artil. grupės atveju - analogija su 2 - ju trimečiu,
- priešorl. artilerija: taikos meto priesorl. artil. grupės mobilizacinį praplė-

timą numatyti į pulką vieton 2- jų iš 3 - jų grupių.

C/ prioritetai: - analogija su 1 - ju trimečiu,

D/ ryšiai: - analogija su 1 - ju trimečiu,

E/ kavalerija: - analogija su 1 - ju trimečiu,

G/ aviacija: papildomai formuojamos 1 naik. Eskadrilė, 1 bombardavimo eskadrilė ir 1 tolim. Žvalg. eskadrilė.\

4 - as trimestis

tikslas - baigti padidinti mobilizuotinę armiją iki 9 divizijų ir įsigyti dar likusį, neišsitytą, per pirmuosius tris trimečius, turta.

Įsigytini ginklai:

- pabuklai vienam lengv. pulkui,
- pabuklai vienai sunk.artil grupei,
- pabuklai vienai krantų artil. grupei,
- lydin. Pabuklai 3 pėstin.pulkam,
- prieštank. - priešorl.kulkosvydžiai vienai divizijai,
- sunk.ir lengv.kulkosvydžiai vienai divizijai,
- pontonai sunk.pontonų bataljonui,
- atatinkamas pionierių ir ryšių turtas.

Pasigamintini:

- šautuvai vienai divizijai ir 3 dvirat. Bataljonam,
- atatinkamas artil.ir pėstin.municijos atsarga,
- atatinkamas dangos ir rangos kiekis,
- gurguolės vežimai, lauko virtuvės ir t.t.,
- sanitarijos ir veterinarijos turtas.

Organizacijos klausimai:

A/ pėstininkija:

Formuojamos atsk.dviratininkų kuopos kiekvienoje karo apygardoje po vieną, kurios, mobil. paskelbus, paverčiamos dviratininkų batalionais kavalerijos brigadų sustiprinimui. Kaip, palyginant, gana pigios dalys, dviratininkų kuopos galėtų būti ir anksčiau suformuotos.

Kaip mobilizaciniai branduoliai 9-tai divizijai, imamos visos teritorialinių ir sienos priedangoas pulkų xxxxxx mokyklos, kurių iš viso taikos metu yra 9. Jos paskelbus mobilizaciją, paverčiamos batalionais, šie pastarieji suvedami į pulkus, o pulkai į devintą diviziją.

b/artilerija:

Mobil. Branduoliu devinto artilerijos pulkui sudaro taikos meto artiler. pusk-kų mokyklos, iš viso trys, keturios, mobilizaciją paskelbus, paverčiamas artilerijos grupėmis, šios gi - suvestos į vieną - sudaro 9 artil. Pulką.

c/Pionieriai:

Numatyti armijos pion. ponton. Bataliono mobil. Plenuose išskyrimą vieno bataliono 9-tai divizijai.

d/Ryšiai:

Armijos ryšių bataliono mobil. Planuose numatyti išskyrimą vieno bataliono 9-divizijai.

e/Kavalerija:

Raitų žvalgų eskadronas dėl 9-tos divizijos imamas iš kurio nors kaval. pul-

ką mobilizaciją paskelbus.

f/Armijos pontonieriai:

pion.-pont. Batalionas mobil. paskelbus paverčiamas pion.-pont. pulku.

g/Sunk. Artilerija:

- Sunk. artil. grupė pabūklai pavedama taikos meto sunk. artil. Grupei, kuri, paskelbus mobilizaciją, praplečiama į 3-jų grupią sunk. artiler. pulką armijos vado dispozicijoje.

- Formuojama viena taikos meto krantų apsaugos baterija, kuri mobil. paskelbus, pasidaro grupe. Tą bateriją būtų galima ir greičiau fortifikuoti, bet tada tektų duoti jai laikinai paprastas sunkios artil. Kanuoles, kurios yra pigesnės už krantų kanuoles. Sumanymas įsivyti šias pastarąsias pirm. sunkiosios lauko artilerijos pabūklų vargu ar būtų tikslus, nes krantų kanuolės yra labai sunkios, jų mūsų tiltai greičiausiai negalėtų pakelti ir tada mes jų niekur kitur negalėtume panaudoti, kaip tik krantų apsaugai, kas prie mūsų valstybės neturtingumo būtų tam tikras jau pridėlis malonumas.

Įvykdžius aukščiau atpasakotas ginklavimos ir organizacines programas, mes realizuotume tai, ką šioje studijoje pavadinoje variantine organizacija. Siekiant dar toliau, t.y. maksimalio mūsų tautos militarinio pajėgumo, - tektų jau taikos meto kariuomenę padidinti, kaip mūsų iš pradžios buvo nurodyta, įvedant po tris teritorialius pulkus kiekvienoje karo apygardoje. Karo apygardų pionierių ir ryšių batalionai jau turėtų būti padidinti kiekvienas iki 6 kuopų ir t.t.